

T. C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÖĞRETMENLERİN ÇOCUK İSTİSMARI VE
İHMALİNE YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİ**
Ahu KÜRKLÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI
HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DANIŞMAN
Yard. Doç. Dr. Nazlı ŞENSOY
Tez No:2012-002
2011 – Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖĞRETMENLERİN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNE YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİ

AHU KÜRKLÜ

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM
DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD. DÇ. DR. NAZLI ŞENSOY

AFYON 2011

KABUL VE ONAY

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Programı

çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 05/01/2012

Prof. Dr. Faruk ALPAY

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yard. Doç. Dr. Tolga Altuğ ŞEN

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yard. Doç. Dr. Nazlı ŞENSOY

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahu KÜRKLÜ' nün " Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri" başlıklı tezi 05.01.2012-günü, saat 16⁰⁰ Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail BAYRAM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Kabul Ve Onay Sayfası.....	II
İçindekiler.....	III
Önsöz.....	IV
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	V
Tablolar Dizini.....	VI

1. GİRİŞ.....1

2. GENEL BİLGİLER.....5

2.1.Çocuk Tanımı.....	5
2.2.Tarihsel Süreçte Çocuk.....	5
2.3.Çocuk İstismarı ve İhmaline Kültürel Bakış Ve Tarihsel Gelişim.....	7
2.4.Çocuk İstismar ve İhmalinin Türkiye’deki Durumu.....	11
2.5.Çocuk İstismar ve İhmalinin Dünya’daki Durumu.....	16
2.6.Çocuk İstismar ve İhmalinin Sınıflandırılması.....	18
2.6.1.Fiziksel İstismar ve İhmal.....	18
2.6.1.1.Epidemiyoloji.....	18
2.6.1.2.Etiyoloji.....	19
2.6.1.3.Tanı.....	19
2.6.1.4.Fiziksel İstismar ve İhmalle İlişkili Sorunlar ve Klinik Özellikler.....	20
2.6.2.Cinsel İstismar ve İhmal.....	21
2.6.2.1.Görülme Sıklığı.....	21
2.6.2.2.Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri.....	22
2.6.3.Duygusal İstismar ve İhmal.....	26
2.6.3.1.Epidemiyoloji.....	26
2.6.3.2.Etiyoloji.....	27
2.6.3.3.Tanı.....	27
2.6.3.4.Duygusal İstismar ve İhmalle İlişkili Sorunlar ve Klinik Özellikler.....	27
2.6.3.5.Tedavi.....	28
2.6.4.Sarsılmış Bebek Sendromu (Shaken Baby Syndrome).....	28

2.6.5.Pole Sendromu (Munchausen By Proxy Syndrome).....	29
2.7.Çocuk İstismarı ve İhmali İçin Risk Faktörleri.....	29
2.7.1.Aileye Ait Risk Faktörleri.....	30
2.7.2.Toplumsal ve Sosyal Risk Faktörleri.....	31
2.7.3.Yüksek Riskli Çocuklar.....	31
2.7.4.Aile İçi Şiddete Tanık Olma.....	32
2.7.5.İstismar Tipleri Arasındaki İlişki.....	32
2.8.Çocuk İstismar ve İhmalinde Bildirim Zorunluluğu ve Karşılaşılan Güçlükler.....	33
2.9.Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yeri.....	38
2.10.Çocuk İstismarının Belirlenmesinde Okulun Ve Öğretmenlerin Rolü.....	39

3.GEREÇ VE YÖNTEM.....46

3.1.Araştırmanın şekli.....	46
3.2.Araştırmanın yapıldığı yer ve zaman.....	46
3.3.Araştırmanın evreni ve örneklemini.....	46
3.4.Etik ilkeler.....	46
3.5.Veri toplama aracı.....	47
3.6.Araştırmanın hipotezleri.....	48
3.7.Verilerin analizi ve değerlendirmesi.....	48

4.BULGULAR.....50

4.1.Öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri.....	50
4.2.Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi.....	51
4.3.Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmaliyle ilgili eğitim durumları.....	51
4.4.Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalden şüphelenme sıklıkları.....	53
4.5.Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali bildirim durumları.....	54
4.6.Öğretmen özellikleri ile öğretmenlerin bildirim yapma durumlarının araştırılması.....	58

4.7. Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali'nin belirti ve risklerini değerlendirme durumları.....	62
5. TARTIŞMA.....	67
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	82
ÖZET.....	84
SUMMARY.....	85
KAYNAKLAR.....	86
EKLER.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	96
KURUM İZİNİ.....	97

ÖNSÖZ

Bana hayatım boyunca destek olan, şimdiye kadar aldığım kararlarda hep yanımda olan, beni bu günlere getiren canım aileme,

Çalışmamın her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım

Yrd. Doç. Dr. Nazlı ŞENSOY'a

Çalışmamın veri analizlerinde bana destek olan değerli hocam

Prof. Dr. İsmet DOĞAN'a

ve çalışmamın her aşamasında deneyimleriyle bana yön veren canım arkadaşım

Pınar DOĞAN'a

Sonsuz teşekkürler.

Ahu KÜRKLÜ

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CAPTA	: Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Kanunu (The Federal Child Abuse Prevention and Treatment Act)
ÇİKORED	: Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği
KİBAS	: Kafa İçi Basınç Artışı Sendromu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM	: Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
TSPCAN	: Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği (Turkish Society For Prevention Of Child Abuse And Neglect)
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

GRAFİK VE TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri...	50
Tablo 2: Okuldaki Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi.....	51
Tablo 3: Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmali İle İlgili Eğitim Alma Durumları.....	51
Tablo 4: Öğretmenlerin Okulda Çocuk İstismar ve İhmali İle İlgili Tartışma Yapıp Yapmadıkları.....	52
Tablo 5: Öğretmenlerin Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgilendirilme Durumları.....	52
Tablo 6: Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmalinden Şüphelenme Sıklıkları.	53
Tablo 7: Öğretmenlerin Kanunlara Göre ve Ahlaki Olarak Çocuk İstismar ve İhmalini Bildirme Hakkındaki Görüşleri.....	54
Tablo 8: Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmalini Tespit Ettiğinde Bildirim Yapacağı Yerler Hakkındaki Görüşleri.....	54
Tablo 9: Öğretmenlerin Fiziksel, Duygusal, Cinsel İstismar ve İhmal Durumları ile Karşılaşma Durumları ve Tutumları.....	55
Tablo 10: Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmalini Bildirmeleri Durumunda Yöneticileri Tarafından Desteklenip Desteklenmedikleri Konusundaki Görüşleri.....	56
Tablo 11: Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmali Konusundaki Bilgilendirilme İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi.....	56
Tablo 12: Öğretmenlerin Fiziksel, Duygusal, Cinsel İstismar ve İhmalinden Şüphelenmeleri Durumunda Bildirim Yapmama Nedenleri.....	57
Tablo 13: Öğretmenlerin Okulda Yaptıkları Görevlere Göre Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bildirim Yapma Zorunluluğu Konusundaki Düşünceleri.....	58
Tablo 14: Öğretmenlerin Okulda Yaptıkları Görevlere Göre Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Ahlaki Anlamda Bildirim Yapma Sorumluluğu Konusundaki Düşünceleri.....	59
Tablo 15: Öğretmenlerin Yaşlarıyla Kanunlara Göre Çocuk İstismar ve İhmalini Bildirmeleri Arasındaki İlişki.....	60
Tablo 16: Öğretmenlerin Yaşlarıyla Ahlaki Anlamda Çocuk İstismar ve İhmalini Bildirmeleri Arasındaki İlişki.....	61
Tablo 17: Öğretmenlerin Eğitim Verdiği Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumları İle Çocuk İstismarından Şüphelenme Sıklığının İncelenmesi.....	62
Tablo 18: Öğretmenlerin Okuldaki Görevlerine ve Anne Baba Olma Durumlarına Göre Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Verdikleri Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	63
Tablo 19: Öğretmenlerin Mesleklerinde Çalışma Yıllarına Göre Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Verdikleri Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	64
Tablo 20: Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Öğretmenlerin İfadelerine Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	65
Grafik 1: Öğretmenlerin meslek deneyimleri ile çocuk istismar ve ihmali tanılama ölçeğine verdikleri cevapların puan dağılımları.....	63

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Toplumların geleceklerini sağlam temellere oturtabilmeleri için toplumun sosyal yapısını oluşturacak olan çocukların bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması ve eğitilmeleri gerekliliği herkes tarafından kabul goren bir gerçektir (Kocaer, 2006).

Çocuk doğduğu andan itibaren büyüme süreci içerisinde ailesi ile kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçları özümseyerek kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır. Toplumların geleceği olan çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı yetişmeleri, kişilik gelişimleri için çok önem arz etmektedir (Kocaer, 2006).

Toplumun geleceğinde etki payı çok yüksek olan yeni nesillerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmesi ve bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmesi onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren yaklaşım çocuğun toplumun geleceği olduğu düşüncesine içerik kazandırmaktadır. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi toplumun bugünü ve geleceği ile örtüşmektedir. Birey olarak her çocuğun temel hak ve hürriyetlerden, sosyal ve ekonomik haklardan yararlandırılması, geliştirilecek olan çocuk politikalarının ve uygulamalarının özünü oluşturmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocukların refahı alanında, çocukların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi açılarından yeni yaklaşımlar ve standartlar getiren Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların yetiştirilmesinde toplumun, devletin ve ailenin sorumluluklarını, yeni ilke ve standartlarla açıklamaktadır. Bu ilke ve standartlarla "nitelikli insan"ın yetiştirilmesini temel hedef olarak belirlemiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılımı temel konular olarak ele alınmaktadır. Temel konular çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı önemli yer

tutmaktadır. Türkiye’de oldukça yaygın olan çocuk ihmal ve istismarının çocuk hakları açısından incelenmesi önemlidir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuk istismarı ve ihmali, anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (Bahar ve ark, 2009).

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar olarak, çocuk ihmali ise fiziksel ya da duygusal ihmal olarak ayrılmaktadır. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorunudur (Taner ve Gökler, 2004)

Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında çocuk istismarını: “Çocuğun sağlık, büyüme ve gelişmesini olumsuz olarak etkilenmesine neden olan her türlü fiziksel ve/ veya duygusal, cinsel, ihmal veya ihmale neden olacak ticari reklam amaçlı ya da diğer bütün etkileme şekilleri de dahil olmak üzere her türlü tutum ve davranışlara maruz kalması” olarak tanımlamıştır. Çocukların ihmali de istismar olarak kabul edilmektedir; tanımı ise şu şekildedir: “Çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyim, eğitim, korunma ve gözetim gibi temel gereksinimlerinin onun bakımını üstlenen ana-babası ya da diğer yakınları tarafından karşılanamamasıdır (Özcebe, 2009).

Çocuk istismarı ve ihmali, Kempe ve arkadaşlarının 1962 yılında yayınlamış oldukları makaleden bu yana, disiplinler-arası önem taşıyan, insan gelişimiyle ilgili süreçlerin daha iyi anlaşılabilmesi için önemli katkılar sağlayan bir araştırma alanı olmuştur. Bu araştırma alanı aynı zamanda çocuk sağlığı ve gelişimi konusunda büyük tehdit oluşturan istismar ve ihmal sorunuyla mücadele edilebilmesi için hizmet politikaları ve programları geliştirilmesi konusunda bilimsel dayanak oluşturmaktadır.

Çocuk istismarı ve ihmali konusundaki çalışmalar, ülkemizde 1980'lerde başlamış olmasına rağmen halen çok sınırlı sayıda yayın bulunmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalara dayanarak bu davranışların yaygınlık oranını tam ve doğru olarak vermek mümkün görünmemektedir. Yaygınlık oranını ülke çapında betimleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır (Aksel ve Irmak, 2008).

Ülkemizde ve dünyada çocuk ihmal ve istismarının görülme sıklıklarına baktığımızda pek çok ülkede çocuk sağlığı ve gelişimi açısından olumlu gelişmeler kaydedilmiş olmasına rağmen: halen çocukların çeşitli şekillerde kötü muamele ve ihmal biçimleriyle karşılaştıkları görülmektedir.

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin bilgiler, polise, adliyeye, hastaneye ve basına intikal eden vakalarla sınırlı kalmakta ve mevcut ortak bir veri sisteminin olmaması nedeniyle yeterince kayıtlara geçmemektedir. Gizli kalan ve müdahale edilemeyen her olgudaki istismar ve ihmal edilen çocuk, süreç kesintiye uğramadığı takdirde, maalesef kendisi de istismarcı birer ebeveyn olmaktan kaçamamaktadır (Tugay, 2008).

Her ne kadar son yıllarda ülkemizde çocuk istismarıyla ilgili çalışmalara hız verilmiş ve bu kapsamda çocukların korunmasına yönelik Çocuk Koruma Kanunu çıkartılmış ve çocuk polisi çalışmalarına başlamış, Alo Çocuk Merkezleri (İstanbul ve Ankara) kurulmuş olsa da sokaklara baktığımızda yapılanlar halen çok yeterli değildir.

Bu nedenle kamuoyu daha fazla bilgilendirilmeli, istismara maruz kalan çocukların koruma altına alınacağı ve tedavi edilebileceği merkezlerin sayıları arttırılmalı, istismarla ilgili kanun maddelerinin uygulanışında zorunluluklar getirilmelidir. Ayrıca önemli bir husus da konuyla ilgili meslek gruplarının eğitilmesidir (www.childwelfare.gov, Erişim tarihi: 11/10/2011).

Bu doğrultuda çocuklarla yakın etkileşim halinde olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının arttırılması gerek durumun tespit edilmesi gerekse erken dönemde müdahale edilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle okula

başladıktan sonra mezun oluncaya kadar ev ortamı dışında çocuğun en çok birlikte zaman geçirdikleri bireyler olan öğretmenlerin, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi düzeyleri arttırılmalıdır. Yalnız bunu yaparken durumun tespit edilmesi, kayıt altına alınması, gerekli yasal süreçlerin başlatılması konusunda da uygulamalar getirilmelidir.

Çocuk sağlığının geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve korunmasında, ihmal ve istismar olgularının erken tanınması ve girişimlerin en erken dönemde başlatılmasında çocuk ve okul hemşirelerine de önemli roller düşmektedir. Multidisipliner ekip anlayışı içerisinde öğretmenlerle işbirliği de gerekmektedir. Bu çalışma çocuk ihmal ve istismarının tanınmasında önemli rolü olan öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarını ve eğitim yeterliliğini/yetersizliğini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk Tanımı

“Çocuk” kavramı tarihte toplumun yapılarına, kültürlerine, inançlarına, ekonomilerine göre değişen bir kavramdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre ise “Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır” (Kurtay, 2011).

2.2. Tarihsel Süreçte Çocuk

Toplum içerisinde farklı tarihsel dönemlerde, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel sınıflarda çocukluk çağı dönemi değişik şekillerde tanımlanmıştır.

İnsanlık tarihinde geriye doğru bakıldığında, farklı kültürlerde, farklı çağlarda, çocuğun bir “mal” gibi algılanıp çeşitli biçimlerde kötüye kullanıldığı görülür. Çocukların doğar doğmaz babaları tarafından öldürülmeleri, köle olarak satılmaları, tanrılara adak olarak verilmeleri, çok küçük yaşlarda çok ağır işlerde çalıştırılmaları gibi örnekler çoğaltılabilir (Kocaer, 2006).

Eski çağlarda çocuğun yazgısı annesinin yazgısına sıkı sıkıya bağlıydı. Her ikisi de toplum içinde kölelerden biraz daha iyi durumdaydılar. Yine de bu durum her ikisinin de köleler gibi alınıp satılmasını, dövülerek sakat bırakılmalarını, toplum kuralları adına kurban edilmelerini önleyemiyordu. Eski Roma’da babalara çocuklarını öldürme, satma, terk etme gibi haklar kanunlarla tanınırken, Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebeklerin güçlülüğünü denemek amacıyla nehirlere bırakılmaları sık uygulanan törelerdendi. Tarihin tüm dönemlerinde kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha çok istismar edildikleri ve öldürüldükleri görülmektedir. Özellikle Çin’de kız çocuklar ekonomik nedenlerle satılmakta ya da işgücüne fazla katkısı olmayacağı düşüncesi ile öldürülmekteydiler. Eskimolar arasında eve gelen misafirlere kızlarını ikram etme yaygın bir uygulama idi. Kız çocukların bazı toplumlarda özellikle Hindistan, Avustralya ve bazı islam

ülkelerinde çok küçük yaşta evlendirilmeleri de çocuk ölümlerini artıran nedenlerin başında gelmektedir (Uysal, 1998).

Ortaçağ ve günümüz Latin Amerika'sının bazı kesimlerinde, çocukluk çağı yaşamın ilk beş yılını içerirken, batı dünyasının orta sınıfı için bu dönem 25 yaşına kadar yükselmektedir. Batı dünyasında çağlar boyu çocuğun yerine baktığımızda antik dönem hatta aydınlanma ve endüstriyel dönem boyunca 6 yaşlarından itibaren çocuğun erişkin iş ve görevlerinde rol almaya başladığı görülmektedir. Çocuk, ailesinin günlük ekmeğini kazanmasında sorumluluk sahibi olmakta, avlanmakta, su taşımakta, odun kesmekte, küçüklere bakma gibi işlere yardımcı olmaktadır. 17. ve 18. yüzyıllarda sık karşılaşılan bir öldürme yöntemi de özellikle İngiltere'de uygulanan istenmeyen bebeklerin bizzat anneleri tarafından uyurlarken üzerlerine yatarak, ezilerek öldürülmeleri idi. Rönesansdan 20. yüzyıla kadar tarım işçilerinin kız çocuklarını genellikle 10 yaşından sonra zengin ailelerin evine çalışmaya verdikleri görülmektedir. Çocuklar için bu zor şartlar sadece fakirler için geçerli değildi. Ortaçağ asilzadesinin de oğlunu 7 yaşına geldiğinde bir silahşör olarak eğitilmek üzere evden uzağa gönderdiği bilinmektedir (Kocaer, 2006).

Tevrat'ta yazılı on emirden biri ana babaya boyun eğmektir. İbraniler'de baba sözünden çıkan ya da başkaldıran çocuğun cezası taşlanarak öldürülmektir.

İslam dini birçok bakımdan çocuklara karşı diğer dinlerden daha hoşgörülü idi. Örneğin Kur'an yetimlere kardeş gibi davranmayı, mallarına el sürmemeyi öğütler. Çocuklara da ana baba sözü dinlemeleri, saygılı olmaları ve yaşlılıklarında iyi davranmaları öğütlenir. Bu insancıl buyruklar yanında İslam dini de ana babaya başkaldırmayı en büyük günahlardan sayar. Tarih boyunca süre gelen çocuğa karşı farklı yaklaşımlar günümüze gelindikçe bilimsel buluşlar, teknolojideki gelişmeler ile değişime uğramıştır. Tıp alanındaki ilerlemeler, bulaşıcı hastalıklara karşı alınan önlemler, yeni teşhis ve tedavi yöntemleri ile çocuk ölümleri azalmış, çocuğun değeri artmıştır. Çocuğun sağlıklı beslenmesi, temiz bir çevrede yetişmesi, iyi bir eğitim alması olanakları artmış bu da çocuk sağlığını olumlu yönde etkilemiştir. Ne yazık ki tüm bu olumlu gelişmelere karşın dünya üzerinde çok sayıda çocuğun kötü muamele ve ihmal ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kötü ekonomik şartlar ile küçük yaşta çalışan çocuklar, sokak çocukları, suça itilen çocuklar, madde kullanan

çocuklar, afete maruz kalan çocukların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özürlü çocukların büyük çoğunluğuna da gelişmelerini sürdürebilmek için gerekli olanaklar sağlanamamaktadır (Uysal, 1998).

2.3. Çocuk İstismarı ve İhmaline Kültürel Bakış ve Tarihsel Gelişim

Çocuk istismarı ve ihmali kavramı tarihsel ve kültürlerarası bağlamda farklılık göstermektedir. Tarihsel olarak çocukların sahip olunan bir maldan bugün hak ve özgürlüklere sahip bireyler olarak kabul edilmelerine doğru bir süreç göze çarpmaktadır.

Çocuk istismarı ve ihmali evrensel bir sorun olarak görülmesine rağmen, ülkelerarası karşılaştırma yapmak kültürel faktörler nedeniyle oldukça zordur. İstismar ve ihmal kapsamı toplumdan topluma değişkenlik gösterdiğinden, denk tanımlar kullanılarak kültürlerarası geçerli bir tanıma ulaşmak için, öncelikle tanımlardaki varyasyonun sosyal ve kültürel faktörlerden nasıl etkilendiğinin incelenmesi gerekmektedir. Çocuk istismarı ve ihmalinin bir sorun olarak algılanıp algılanmadığı bile toplumdan topluma değişiklik göstermektedir (Tugay, 2008).

Çocuk istismarı ve ihmali yapılan davranışın, mutlaka çocuk tarafından algılanması ya da erişkin tarafından bilinçli olarak yapılması şart değildir. Çocuk ihmali ve istismarının toplumdan topluma değişmesi; kültürel yapıdaki farklılıklarla, ailelerin çocuk eğitimi konusundaki bilgi ve inanışlarındaki farklılıklardan ve çocuğun anne-babasının ve diğer yetişkinlerin kendine karşı gösterdiği davranışları farklı algılamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bir toplumda çocuğa karşı yapılan hangi davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak algılanacağını büyük ölçüde o toplumda bulunan bireylerin değerleri, inançları, benimsedikleri toplumsal normlar, çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri ve aile ilişkileri belirlemektedir. Örneğin, İsveç'te çocuğun tüm sorumluluğu devlet tarafından üstlenilmiş olup, anne-babanın söz hakkı en düşük düzeydedir. Devlet çocuk için doğru bulduğu yöntem ve organizasyonu anne-babaya danışmadan uygulayabilmektedir. Çocuk anne-babaya

karşı sorumlu olmadığı gibi onları şikâyet edebilme hakkına da sahiptir. Arap Ülkeleri'nde ise çocukların tüm söz hakkı ebeveynlerine aittir (Turla ve ark, 2005).

Türkiye bu açıdan değerlendirildiğinde tam orta noktada görülmektedir. Türkiye'de çocuğa uygulanan disiplin yöntemleri arasında özellikle duygusal ve fiziksel şiddet içeren davranışların yaygın olduğu bilinmektedir (Oral ve ark, 2001).

Kültürel özellikler ve gelenekler, çocuğu dövme veya pataklama gibi istismar olarak kabul edilen yöntemlerin kullanılmasına izin vermektedir. “Dayak cennetten çıkmadır”, “Kızını dövmeyen dizini döver” gibi atasözlerimiz de bunlara iyi birer örnektir (Tugay, 2008).

Irklara bağlı çocuk istismarı değişkenliği Amerika'da yapılan bir çalışma ile aydınlatılmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmada; etnik azınlıktaki Afrikalı Amerikanlar, Latin Amerikalılar, Asya Pasifikli ebeveynler çocuklarına beyazlardan daha çok fiziksel ceza uygulamakta, çocuk yetiştirmede daha çok fiziksel cezalandırmayı normal görmektedirler. Ayrıca azınlık ebeveynlerde çocuklarına karşı eleştirme, azarlama, utandırma ve düşmanca tavırların daha çok olduğu görülmüştür (Garland ve ark, 2006).

Yukarıda ifade edildiği gibi kültürel olarak kabul edilebilir ya da edilemez eylemler çocuk istismarı ve ihmalinin çerçevesini oluştursa da, asıl önemli olan çocuğa yönelik zararlı davranışların değerlendirilmesidir.

Korbin'e göre; kültürlerarası araştırmalarla, çocuk istismarı ve ihmalinin farklı nedenleri incelenmeli ve olguların değerlendirilmesinde kullanılacak temel kriterlerin belirlenmesi yoluna gidilmelidir (Garland ve ark, 2006).

Kültürel farklılıkla birlikte çocuk ihmal ve istismarındaki tarihsel gelişimde eskiye dayanmaktadır. Polat'ın “çocuk ve şiddet” adlı kitabında milattan önce 400'de Plato'nun öğretmenlere, “çocukları kaba kuvvetle değil, oyun oynuyorcasına eğitin” diyerek cezalandırma yöntemi olan dayağa, alternatif görüş sunan ilk düşünür olduğunu belirtmiştir (Polat, 2001).

Çocuk istismarı ABD’de Çocuk Refahı Hareketlerinin başlaması ile ele alınmış ve 1825’de New York ’da suçlu çocuklar için ilk defa bir ıslahevi kurulmuştur (Polat, 2001).

Çocuk ihmal ve istismarını tıbbi boyutu toplumsal boyutuna göre çok daha yavaş gelişmiştir. Bu konuda yapılmış kabul edilen ilk çalışma; Adli Tıp Profesörü Amboroise Tardieu’nun 1860 yılında, kırbaçlanarak ve yakılarak öldürüldüğü belirtilen 32 çocuğun otopsi bulgularını içeren çalışmadır. 1871’de “Çocuklara İşkenceyi Önleme Derneği” kurulmuştur (Başbakkal ve Baysan, 2004).

1946’da ise çocuk radyolojisi uzmanı J. Caffey; değişik yaşlarda uzun kemiklerinde çok sayıda kırık olan çocukları tanımlamış ve bunların da travmatik orijinli olabileceğini yazmıştır. 1962 yılında Kempe’nin JAMA dergisinde yayımlanan “The Battered Child Syndrom” isimli makalesinde çocuk istismarı tanımlamıştır (Droegemull ve ark, 1962).

Görüldüğü gibi çocukların erişkinler tarafından istismar ve ihmal edilmeleri insanlık tarihi kadar eskidir. Yeni olan, 1960’dan sonra bu olguların sistematik biçimde ele alınması ve karmaşık nedenlerinin bilimsel olarak ortaya konmasıdır (Polat, 2001).

Çocuk istismarı toplumlar arasında olduğu kadar zaman içerisinde de değişiklikler göstermektedir. Bundan 50 yıl önce normal kabul edilen bir davranışın bugün olması gereken davranış kalıplarının dışında kalması çok doğaldır (Turla, 2002).

1960’larda “Dövülmüş Çocuk Sendromu” adı altında fiziksel istismara yönelik olarak başlayan çalışmalar; 1970’lerde cinsel istismarın farkına varılması ve 1980’lerde duygusal istismarın da fiziksel ve cinsel istismar kadar önemli olduğunun anlaşılması ile çocuk istismarı ve ihmali bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır (Başbakkal ve Baysan, 2004).

1988 yılında Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği [Turkish Society For Prevention Of Child Abuse And Neglect (TSPCAN)] 7 kurucu üyenin önderliğinde kurulmuş olup bugün 200’ün üzerinde üye ile etkinliklerine devam

etmektedir. Derneğin merkezi Ankara'dadır. Dernek birçok kongre ve etkinlikler gerçekleştirmiş olup 1998 yılında aldığı bir proje ile istismara uğramış çocukların başvurabileceği bir merkez kurmuş, bu merkez pratisyen hekim, psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı ve avukatlar ile bu çocuklara hizmet vermiş, proje süresinin sonunda da merkez Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na devredilmiştir.

Derneğin amacı ise bireyin doğum öncesinden başlayarak tüm gelişim evrelerinde sağlıklı bir biçimde yetişmesini sağlamak, fiziksel, duygusal ve cinsel istismarı önlemek için "Çocuk İstismar ve İhmal" ile ilgili olarak;

- Bilimsel yöntemlerle bilgi elde etmek ve üretmek,
- Çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesi ile ilgili bilgileri yaymak,
- Çocukla ilgili alanlarda çalışanların bilgilerini ve deneyimlerini birbirlerine iletebileceği ortamı sağlamaktır.

Günümüze uzanan süreçteki en önemli gelişme ise kuşkusuz Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme 49. maddeye uygun olarak 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihinde ihtirazı kayıtlı onaylamıştır. 4058 Sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Sözleşmenin 19. maddesi şöyledir:

1. Bu sözleşmeye taraf devletler, çocuğun anne-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun

olduğu takdirde adliyenin işe el koymasý olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Ayrıca 1992 yılında Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr Oğuz POLAT ve arkadaşları tarafından kurulan Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED) de çalışmalarını büyük bir titizlikle sürdürmektedir. Amacı çocuk istismarı konusunda destek oluşturma çalışmaları ve istismara maruz kalmış çocuklara medikal, hukuksal ve psikolojik destek vermektir (Tugay, 2008).

2.4. Çocuk İhmal ve İstismarının Türkiye’deki Durumu

Türkiye’de ihmal ve istismar ile ilgili çalışmaların başlangıcı çok yenidir. Çocuk istismarı 40–50 yıldan beri sorun olarak kabul edilip çeşitli önlemler geliştirilmiş olmasına karşın, bu konu ülkemizde son yıllarda tıp ve kamuoyu gündemine girmiştir. Bu konudaki duyarlılığın ülkemizde son yıllarda gelişmeye başlamasıyla konunun sorumluluğunu yetmişli yıllardan beri taşıyan eğitimci ve hukukçuların yanı sıra hekimler de bu alanda çalışmalara başlamışlardır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Türkiye de 1981-1991 yılları arasında Malatya, Nevşehir, Afyon, Ağrı, Giresun, Trabzon, Rize ve Ankara illerinde 4-12 yaş arası 16000 çocuğu kapsayan, çocuk istismarı oranını belirlemeyi amaçlayan çalışmada; çocuk istismarı oranının Afyon’da %13,9, Ankara’da %23,1, Ağrı’da %27,8, Giresun’da %30, Trabzon’da %35,6, Rize’de %40,6, Nevşehir’de %41,9 ve Malatya’da %54 olduğu saptanmıştır. 4-6 yaş grubu çocuklarda %40,7, 7-10 yaş grubunda %33,5, 11-12 yaş grubunda %25,8 olduğu görülmüştür. İstismar oranı hiç eğitim almamış annelerin çocuklarında %36,7, okuryazar ve ilkokul mezunu olanlarda %35,5, orta ve lise eğitimi olanlarda %19,8, yüksek eğitimi olanlarda %11.6 olarak belirlenmiştir (Çetin, 2009).

İzmir’deki beş eğitim hastanesi, İzmir Sosyal Hizmetler Müdürlüğü (SHM) ve İzmir Barosu’nun katılımıyla oluşturulan İzmir Çocuk İstismarı Ekibinin çalışmasında 18 ay boyunca İzmir eğitim hastanelerine başvuran çocuk istismarı

vakaları, takibe alınmak üzere SHÇEK'e bildirilmiştir. 32 olguda istismarcı; baba %72, anne %34, birden fazla %19 kişi olarak saptanmış. İstismar tipi ve lezyon olarak bakıldığında ensest ve cinsel istismar %38, boğma %13, ağır ihmal %13, kırık %9, zehirlenme %9, yakma %6, intrakraniyal kanama %6, yumuşak doku lezyonu %6, saf psikolojik istismar %3 bulunmuştur. %94'ünde birden fazla çocuk istismarı risk faktörü olduğu, %72'sinin SHM'e bildirildiği ve bunların %52'sinin izlenebildiği, %56'sının normal uyum ve sağlığına kavuştuğu, %13'ünün öldüğü, %31'inin izlenemediği görülmüştür (Çetin, 2009)

Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'ne 1.1.1993-31.12.1993 tarihleri arasında başvuran 798 hastanın dosyası geriye dönük olarak, çocuğa kötü davranış açısından incelenmiştir. Hazırlanan bir formata göre olguların sosyodemografik özellikleri, kötü davranış açısından taşıdıkları risk etkenleri, kötü davranılanlarda olayın tipi, şiddeti ve kötü davrananın yakınlığı belirlenmiştir. Kötü davranılanlarla davranılmayanlar sosyodemografik özellikler ve risk etkenleri açısından karşılaştırılmıştır. 342'si kız, 456'sı erkek olan olguların yaş ortalaması 9,32 olarak saptanmıştır. Olguların 288'ine (%36) kötü davranıldığı, bunların 167'sinde (%58) fiziksel, 62'sinde (%22) duygusal, 59'unda (%20) ise hem fiziksel hem duygusal kötü davranmanın söz konusu olduğu saptanmıştır. Kötü davranma şiddeti 112 olguda (%39) hafif, 122 olguda (%42) orta, 54 olguda (%19) ise ağır olarak belirlenmiştir (Çetin, 2009).

Yavuz, Ataman, Atamer ve Gölge; lise öğrencilerinde fiziksel şiddetin değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma yapmışlar ve çalışmada kız çocuklarının aile içinde daha fazla şiddete maruz kaldığını saptamışlardır. Bu çalışmada aile içinde fiziksel şiddete uğrayan öğrencilerin kendilerinin de fiziksel şiddete başvurdukları belirlenmiştir. Aile içi fiziksel şiddet bildiren öğrencilerin %54'ü, bildirmeyen öğrencilerin %14'ü ve özellikle erkek öğrenciler daha fazla fiziksel şiddete başvurduklarını bildirmişlerdir (Tugay, 2008).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 1995 yılında yaptığı "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" isimli araştırmasında 7-14 yaş grubundaki çocukların yaklaşık %40'ının anne ve/veya babaları tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Aynı araştırma annelerin babalara göre çocuklara daha fazla şiddet

uyguladığını ortaya koymuştur. Bu araştırmaya katılan 14 yasından büyüklerin %8,5'i sık sık, %31,2'si ise arada bir aileleri tarafından dövüldüğünü bildirmiştir. Erkek çocuklar, kız çocuklara göre fiziksel şiddete daha fazla maruz kalmaktadırlar. Türkiye'de ailelerin %43'ünde fiziksel şiddet, %53'ünde sözlü şiddet ve %46'sında çocuklara yönelik fiziksel şiddet izlenmektedir. Türkiye'de Konanç ve arkadaşları tarafından çok sayıda mahkeme kararının taranmasına dayalı çalışmanın sonucuna göre çocuklara yönelik şiddetin basında %68,3 ile cinsel şiddet gelmektedir ve bu tür eylemlere kız ve erkek çocuklar eşit oranda maruz kalmaktadırlar (Çetin, 2009).

Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri ile ilgi Ayan tarafından yapılan bir çalışmada ise Sivas merkez ilçede bulunan 70 ilköğretim okulunun altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri çalışmaya alınmıştır. Çalışma sonucunda annelerin %57'si çocuklarına karşı sevecen, %36'sı ise bazen iyi bazen kötü ya da aşırı koruyucu davranmaktadır. Babaların da %57'si sevecen, %38'i bazen iyi bazen kötü, aşırı koruyucu ya da çok sert ve ilgisizdir. Çocukların %41'i evde en çok babalarından, %10'u annelerinden, %8'i hem annelerinden hem de babalarından korkmaktadır. Öğrencilerin %43,4'ü aile içinde anne-babası tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Bunların %46,1'i kız ve %53,9'u erkek olup, şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin %54'ü annelerinden, %46'sı da babalarından şiddet görmektedir. Anneleri tarafından şiddete maruz kalan öğrencilerin %42'si terlikle, tokatlanarak ya da saç çekilerek, %9'u ise değişen biçimlerde şiddet görmektedir. Babaları tarafından dövüldüğü belirlenen kız ve erkek öğrencilerin %24'ü tokatlanarak, tekmelenerek, kemerle ya da terlikle dövülmekte, %12'si ise değişen şekillerde şiddete maruz kalmaktadır. Öğrencilerin %32'si annesinden, %27'si ise haftada en az bir kere babasından dayak yemektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda annesinden hiç olumlu davranışlar görmeyen şiddete maruz kalan öğrencilerin, annesinden kısmen de olsa olumlu davranışlar gören şiddete maruz kalan öğrencilerden daha fazla saldırganlık eğilimine sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Ayan, 2007).

2001–2002 yılları arasında Deveci ve Açık tarafından Elazığ il merkezinde 3725 ilköğretim (öğrencilerin yaş ortalaması 12,8 olup, %53,2'si erkek, %46,8'i kız öğrencidir) öğrencisi üzerinde öğrencilerin fiziksel şiddete maruziyetleri ve

yaklaşımlarını saptama amacı ile yapılan çalışmada, öğrencilerin %74'ünün hayatlarının herhangi bir döneminde bir kez dahi olsa fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirlemişlerdir. Bunların %19,8'i dayak sonucu yaralanmıştır. %43,4'ü halen ara sıra da olsa dayak yemektedir. Erkeklerin %51,7'si, kızların ise %33,9'u halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Son bir yıl içerisinde %17,3'ü anneleri, %13,9'u babaları tarafından dövülmüştür. Dayak yiyen öğrencilerin %2,1'i her gün, %33,1'i haftada en az 1–2 kez dayak yediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %31,6'sı hiç fiziksel şiddet içeren kavga etmediğini belirtirken, %3,8'i ise halen sık sık bu şekilde kavga etmektedir. %31,8'i fiziksel şiddetin gerektiğinde çözüm olabileceğini, %26,3'ü kavganın güzel bir şey değil ama yaşamın bir parçası olduğunu benimsedikleri görülmüştür (Tugay, 2008).

Aral'ın yaptığı çalışmada çocukların %65,72'sinin anne ya da babası tarafından fiziksel istismar edildiklerini belirlemiştir (Kocaer, 2006).

Erol; anne ve babalar tarafından çocuklara uygulanan fiziksel istismarın incelenmesinde, 2003–2004 tarihlerinde anasınıfına devam eden 12 öğrenci ve anne babaları ile çalışmış ve %33'ünün çocukluğunda kalıcı izler taşıyan fiziksel istismara maruz kaldığını ortaya koymuştur. Anne babaların %42'si çocuklarına arada sırada olsa tokat attıklarını, %8'i ara sıra cisim fırlattıklarını, %22'si çocuklarını odaya kapattıklarını ifade etmişlerdir. Yine bu çalışmada dayanın çocuk eğitiminde olumlu bir yere sahip olduğunu düşünen velilerin oranı ise %17'dir (Tugay, 2008).

Güler, Uzun, Aydoğan ve Boztaş tarafından yapılan bir çalışmada ise; 150 anneden %28,7'sinin çocuklarının isteklerini göz ardı ettiği, %32,2'sinin hastalık durumunda hekime başvurmadığı, %14,7'sinin eğitimi ile ilgili okul ile görüşmediği belirlenmiştir. Bu ihmal davranışlarına ek olarak, %53,8'i çocuklarına tokat attığını, %23,1'i ise dövdüklerini söylemişlerdir (Tugay, 2008).

Bu sonuçlar göstermektedir ki çocuk ihmal ve istismarı çocuk ve adölesanın sağlığını ve refahını etkilediği gibi kalıcı izler bırakarak onlarında birer istismarcı ya da suçlu olmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte ekonomik kriz, eğitim düzeyinin düşüklüğü, ailelerin ilgisizliği ve kötü çevre koşulları da, Türkiye'de istismara uğrayan ve sokağa itilen çocuk sayısının her geçen gün biraz daha

artmasına neden olmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuk sayısı ülke genelinde 500000'i aşmaktadır. Suç işleyen korunmaya muhtaç çocuk sayısı ise 90000 civarında bulunmaktadır.

Türkiye'de 'çocuk suçlu' profili son beş yılda hızlı bir artış içine girmiştir. Suç işleyen çocuk sayısı yılda %5–10 oranında artarken, yılda 90000 çocuk mahkemeye çıkmaktadır. (<http://www.0-18.org/sayilar>, Erişim Tarihi:18/10/2010).

2004 yılında her 100000 çocuktan 1310'u ceza mahkemelerinde sanık olarak bulunmuştur. 1994 ile karşılaştırıldığında, ceza mahkemelerine getirilen çocukların sayısı %48,5 oranında artmıştır. Yargılanan 10 çocuktan dokuzu erkektir (<http://www.shcek.gov.tr>, Erişim Tarihi: 18/10/2010).

Ülkemizde, sokakta yaşayan, çalıştırılan çocukların sayılarında da hızlı bir artış görülmektedir. 2003 yılı haziran ayı sonu itibariyle, ulaşılan toplam çocuk sayısının 23872 olduğu; sokakta çalışma yaşının 7 ilâ 11 arasında olduğu; sokakta çalışan ya da yaşayan çocukların yüzde 95'inin cinsiyetinin erkek olduğu; 2003 yılının ilk 11 ayında (Ocak ile Kasım 2003 tarihleri arasında) sokakta yaşama, evden kaçma, kayıp, buluntu, terk, suç mağduru, suç işlediği şüphesiyle yakalanıp getirilen çocuk sayısının 0–18 grubu için 88313 olduğu; bu çocuklardan 12911'inin (%15) 0–10 yaş arası, 75402'sinin (%85) ise, 11–18 yaş grubunda olduğu, 2004'de yapılan komisyon bilgilendirme toplantısında belirtilmiştir (http://www.0-18.org/raporlar/meclis_arastirma_kom Erişim tarihi: 19/10/2010).

Yine aynı toplantı da şu anda, tutuklu çocuk sayısının, kapalı cezaevlerinde 1170, çocuk cezaevlerinde 696 olduğu; bu çocukların, hırsızlık, müessir fiil, gasp ve ırza geçmeye teşebbüs suçlarını yoğunlukla işlediği; çocuklar hakkında hırsızlık suçundan 11346 davanın, müessir fiil suçundan 3682 davanın, Trafik Kanununa muhalefet suçundan 1747 davanın, gasp suçundan 1700 davanın, ırza geçmeye teşebbüs suçundan 1254 davanın açıldığı; yaş gruplarına dağıldığında, bunun, 2933'ünün erkek çocuklar tarafından işlendiği, 499'unun 12–15 yaş arasındaki kız çocukları tarafından işlendiği; yaşın 16-18'e çıkması halinde erkeklerde 10596'ya, kızlarda 1740'a; 12–18 yaş grubunda ise sayının daha da yükseldiğini, hırsızlık suçundan 13529 erkek, 2239 kız çocukları hakkında hırsızlık suçundan dava açıldığı;

eğitim düzeyi yükseldikçe suç işleme oranının azaldığı belirtilmiştir (http://www.0-18.org/raporlar/meclis_arastirma_kom Erişim tarihi:19/10/2010).

2.5. ocuk İstismarı ve İhmalinin Dünya'daki Durumu

ABD'de ve Almanya'da son yıllarda yapılan araştırma sonuçlarına göre, her 4 çocuktan biri cinsel istismara uğramaktadır. Saldırđanların çoğu erkektir ve %90'ı genellikle iyi tanıdığı ve aileden biri (baba, kardeş, büyükbaba, amca, dayı, üvey baba) ya da çocuğun güven duyduğu biridir (din adamı, ğretmen, doktor, bakıcı vb.) (etin, 2009).

Kinsey ve arkadaşları, 4441 kadın üzerine yaptıkları çalışmada, 1075 kadının ergenlik öncesi erişkin erkeklerin cinsel istismarına uğradıkları bildirilmiş ve bunların %32'sinin aileden biri, %4'ünün babaları ve %3'ünün erkek kardeşleri tarafından istismara uğradıklarını bildirmiştir. Russel ise genel popülasyonda %4 oranında enseste rastladığını belirtmektedir (etin, 2009).

Fischer ve Mc Donald ensest dışındaki cinsel istismar olgularının en fazla 7-10 yaşlarında olduğunu; Monck ve arkadaşları, istismarın en fazla 8-12 yaşlarında yaşandığını; Teegen ise 6-11 yaşlarının en riskli dönem olduğunu belirtmektedir (etin, 2009).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 15 yaş altında hastaneye başvuran çocuklar arasında yapılan çalışmada ocuk istismarı sıklığı binde 2,7 olarak saptanmıştır. Sedlak ve Broadhurst tarafından 1986 yılında Amerika'da 42 eyalet verileri baz alınarak hazırlanmış "The National Incidence and Prevalance Study of Child Sexuel Abuse and Neglect" isimli ocuk koruma servislerinin raporlarından alınan bilgilere göre her yıl bin çocuktan 2,5'i hakkında cinsel istismar tanısı bildirmiştir. Kız çocukları erkek çocuklarından 1,5- 3 kat fazla cinsel istismara maruz kalmaktadır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaklaşık %30'u 2-5 yaş arasında, %40'ı 6-10 yaşları arasında ve %30'u 11-17 yaşları arasındadır. Yani cinsel istismara uğrayan çocukların %60'ı 10 yaşın altındadır (etin, 2009).

Genel nüfustaki çocuk cinsel istismarının yaygınlığına ilişkin eski ve yeni araştırmalar kadın katılımcıların %10-40, erkek katılımcıların ise %5-20'sinin çocukluk ya da ergenlik dönemlerinde en az bir kez çocuk cinsel istismarı deneyimi geçirmiş olduğunu göstermektedir (Çetin, 2009).

Amerika Birleşik Devletleri The National Child Abuse and Neglect Data System raporlarına göre 2002 yılında raporlanan 1400 çocuk ölümü çocuk istismarı ve ihmalinden kaynaklanmaktadır. Aynı rapora göre en çok istismara 3 yaşından küçük çocukların uğradığı bulunmuştur. Çocuk istismarı ve ihmalinden kaynaklanan ölüm olguları incelendiğinde %38 ölümün ihmalinden, %30'unun fiziksel istismardan, %29'unun birden fazla çeşit istismar ve ihmalinden, %3'ünün duygusal istismardan ve %1 kadarının da cinsel istismardan kaynaklandığı bulunmuştur (<http://nccanch.acf.hhs.gov>, Erişim Tarihi: 10.08.2010).

Kolorado ve Kuzey Karolina'da yapılan çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmalinden kaynaklandığı düşünülen %50-60 oranındaki ölümlerin kayıt altında olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmalarda vurgulanan önemli bir durumda; istismarın en çok ölüme sebep olan kötü muamele şekli olmasına rağmen, en fazla da kayıt altına alınmayan ölüm sebebi olmasıdır.

İngiltere'de ise haftada dört çocuk, istismar ve ihmal sebebi ile ölmekte ve dört yaş altında her bin çocuktan biri fiziksel istismara uğramaktadır (Kocaer, 2006).

Son otuz yıldan beri Kuzey Amerika ülkelerinde (Amerika ve Kanada) çocuğa yönelik cinsel istismarın yaygınlığının sanıldığından çok daha fazla olduğunu, cinsel istismarın istismara uğrayan birey, onların aileleri ve toplum üzerindeki ciddi sonuçlarına ilişkin farkındalığın önemli bir biçimde arttığı görülmekte, buna karşın ülkemizin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde ise bu konuya halen gereken önemin verilmediği gözlenmektedir (Çeçen, 2007).

2.6. Çocuk İstismar ve İhmalinin Sınıflandırılması

Çocuk istismarını önleme ve tedavi kanununda [The Federal Child Abuse Prevention and Treatment Act (CAPTA)] belirlenen standartlarda birçok ülke çocuk istismarı ve ihmalinin dört ana tipini de kabul eder ancak kanun her devletin kendi standartlarını belirlemekle yükümlü olduğunu belirtir (www.childwelfare.gov, Erişim tarihi 10.08.2011).

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar olarak, çocuk ihmaline ise fiziksel ya da duygusal ihmal olarak ayrılmaktadır. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.1. Fiziksel İstismar ve İhmal

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu hasar; elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir. Fiziksel ihmal, 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin yetersiz besleme, giydirme, hijyen ya da bakım verme sonucunda zarara uğramasıdır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.1.1. Epidemiyoloji

Fiziksel istismar ve ihmalin yaygınlığının tam olarak belirlenmesi oldukça güç olmakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) fiziksel istismarın 5-20/1000 civarında olduğu bildirilmektedir. Fiziksel istismarın çoğunlukla "kaza" olduğu düşünülerek gözden kaçırıldığı öne sürülmektedir. Fiziksel ihmalin ise çok daha yüksek oranda meydana geldiği düşünülmektedir. Fiziksel istismarda kız erkek oranı arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Ancak cinsiyet dağılımı kurbanın yaşı ile değişiklik gösterebilmektedir, örneğin; ergenlik çağında kızlar daha fazla

fiziksel istismarla karşı karşıya kalabilmektedir. Fiziksel istismar en çok 4-8 yaşlarındaki çocuklara yönelik olmaktadır ve yaşla fiziksel istismar oranı azalmaktadır. Anne yaşına bakıldığında 20 yaş ve altındaki annelerin çocuklarına daha sık olarak fiziksel istismarda buldukları gözlenmektedir. Çocuklara yönelik fiziksel istismarda annelerin oranı daha yüksek iken, ergenlere yönelik olanlarda babaların sorumlu oldukları saptanmıştır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.1.2. Etiyoloji

Fiziksel istismar ve ihmalin nedenine ilişkin basit bir açıklama getirmek olası değildir. Birçok araştırmacı, ana baba, çocuk ve çevre ile ilişkili etyolojik etkenlerin istismar ve ihmalin oluşumunda etkili olduğu görüşünde birleşmektedir. Fiziksel istismar ve ihmal için, bakım verene ilişkin risk etkenleri olarak; psikiyatrik bozukluk, madde kullanımı, sosyal destek yokluğu, çocuklukta kendine de istismarda bulunulması gibi özellikler bildirilmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.1.3. Tanı

Yaralanma ile gelen her çocukta fiziksel istismar olasılığı akla getirilmelidir, bundan şüphe duyulduğunda dikkatli öykü alınıp fiziksel muayene yapılmalı, incelemeye rutin radyolojik tetkikler ve kan sayımı da eklenmelidir.

Değerlendirmede; çocuğu tedaviye getirmede açıklanamayan bir gecikme, çelişkili öykü, fiziksel bulgularla uyumsuz öykü, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar, hasardan çocuğu ya da başka birini sorumlu tutan ana baba, çocuğun hasarla ilgili ana babayı suçlaması, ana babada istismara uğrama öyküsü ve ana babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz ya da aşırı kaygılı görünmesi fiziksel istismarı düşündürmelidir.

Fizik muayenede ise baldır ve bacaklardaki morluklar, genital bölgedeki morluklar, değişik iyileşme evrelerindeki yumuşak doku hasarları, el izi, ısırık izi gibi özel izler, çok sayıda sigara yanıkları, perine ve kalçadaki yanıklar, karaciğer ya

da dalak yırtılmasına yol açan künt karın travması, sefal hematoma, subperiostal kanama, epifizde ayrılma, metafiz kırığı, periostal kalsifikasyon gibi radyolojik bulgular, retinal kanama, ayrılma, lens dislokasyonu gibi göz hasarları, çoklu kosta kırıkları, çekme ile meydana gelen timpanik zar yırtılması ile giden kulak hasarları ile kol ya da bacağın bükülmesi ile oluşan spiral kırıklar fiziksel istismarı akla getirmelidir (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.1.4. Fiziksel istismar ve ihmalle ilişkili sorunlar ve klinik özellikler

Fiziksel istismar birçok kişilerarası, bilişsel, duygusal ve davranışsal sorun, madde kötüye kullanımı ve psikiyatrik hastalıklarla ilişkilidir. Fiziksel ihmal de çocuğun sosyal, bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişiminde ağır ve uzun dönemli sonuçlar doğurabilmektedir. İhmal edilmiş çocuklarda fiziksel istismara uğramış çocuklara göre daha ağır bilişsel ve akademik bozukluklar, daha fazla sosyal içe çekilme, daha kısıtlı arkadaş ilişkileri ve daha yoğun içe atım sorunları görülmektedir.

Fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda sosyal işlevsellik alanında birçok eksiklik fark edilmektedir; bu çocuklar yakın ilişki kurmakta güçlük çekip, daha çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, yoğun öfke ve istismar davranışı içeren ilişkiler kurabilmektedir. Fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda bilişsel yetilerde bozukluk ve akademik başarısızlığa sık rastlanılmaktadır. Bu çocuklarda nedeni tam olarak anlaşılamamakla birlikte, yüksek oranda nörolojik bozukluk bildirilmektedir. Saldırgan ve suça yönelik davranışlar fiziksel istismar ve ihmalle en sık birliktelik gösteren sorunlardır. Bu çocuklarda kontrollere göre daha yüksek oranda davranış bozukluğu ve karşı olma, karşı gelme bozukluğu görülmektedir. Fiziksel istismara uğramış kişilerde intihar düşünceleri ve girişimlerine daha yüksek oranda rastlanılmaktadır. Madde kötüye kullanımı, psikopatik kişilik bozuklukları, tehlikeli cinsel deneyimler gibi sağlığı tehdit eden davranışlar, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu ve kaygı bozuklukları gibi psikiyatrik hastalıklar da fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda daha sık saptanmaktadır. Ağır fiziksel istismar vakalarında travma sonrası stres bozukluğu olabilmektedir (Kaplan ve ark, 1999).

2.6.2. Cinsel İstismar ve İhmal

Çocuk cinsel istismarı nedenleri karmaşık, kısa ve uzun vadede psikolojik yönden ağır olumsuz sonuçların yaşanmasına, bireyin yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu olumsuz etkilemeye neden olan ciddi bir sosyal problemdir. Cinsel istismar, rıza yaşının altında bulunan bir çocuğun, cinsel açıdan olgun bir yetişkinin cinsel doyumuna yol açacak bir edim içerisinde yer alması ya da bu duruma göz yumulması olarak tanımlanmaktadır. Cinsel istismar farklı şekillerde örneğin; sözel istismar, açık saçık telefon konuşmaları, teşhircilik, röntgencilik, cinsel ilişkiye tanık edilme/olma, bedenine cinsel amaçla dokunma, müstehcen yayınlara konu etme, fuhşa itme, ırza geçme, ensest-yasak sevi (aile içi cinsel istismar) şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Çeçen, 2007).

2.6.2.1. Görülme Sıklığı

Ülkemizde çocuğa yönelik cinsel istismarın sıklığına ilişkin sağlıklı istatistik verilere ve tatmin edici araştırma sonuçlarına ulaşamamış olmamıza karşın, Amerika Birleşik Devletleri'nde bu konuda yapılan çalışmalar, çocukların yaklaşık %12'sinin cinsel olarak istismar edildiğini, kadınların %27, erkeklerin ise %16 sının çocuklukları ya da ergenlikleri boyunca en az bir kez cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir. Farklı yaş, etnik köken, ırk ve sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların cinsel istismara maruz kalabildikleri görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar ışığında her yıl yaklaşık yarım milyon çocuğun cinsel istismara uğradığına işaret edilmekte ve Kuzey Amerika ülkeleri dışındaki ülkelerde de istatistik sonuçlarının benzeştiği tahmin edilmektedir (Çeçen, 2007).

Cinsel istismarın belirtileri ve bu belirtilerin şiddetini değerlendirmede, kabul edilmiş evrensel bir cinsel istismar tanımının olmamasından dolayı farklı çalışma sonuçlarını karşılaştırma ve yorumlamada güçlüklerin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Cinsel istismar toplumda sık rastlanan bir durum olmasına karşın, çoğunlukla gizli kalmakta, en çok yüzde 5-10'u ortaya çıkmaktadır. Bu eylemlerin yüzde 90'ı, çocuğun tanıdığı biri tarafından gerçekleştirilmektedir (Çeçen, 2007).

2.6.2.2. Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Çocuğa yönelik cinsel istismar ile ilgili alan yazın tarandığında, cinsel istismarın çocuk üzerinde yıkıcı etkilere neden olduğu belirtilmektedir. Bu etkiler dört başlık altında toplanabilir: Bunlardan birincisi zedelenmiş cinselliktir (Traumatic Sexualisation). Yaşanılan istismar, cinsel norm ve standartlarda karmaşa yaratmakta ve hem cinsel duygular, hem de cinsel tutumların normal gelişimlerinden sapmasına ve uygun olmayan biçimler almasına neden olmaktadır. Özellikle çocuk birden fazla cinsel istismara maruz kalmışsa, cinselliğe ilişkin tutumlarının olumsuz etkilenmesinin yanı sıra, ilerleyen yıllarda beden imajlarının bozulmasına, cinselliği ve kendi bedenini kirli, pis algılamasına neden olmakta, benlik saygılarının diğerlerinden daha düşük olduğu gözlenmekte ve sağlıklı bir cinsel gelişim sürdüremedikleri rapor edilmektedir. Çocuğa cinsel doyum amacı ile yaklaşan kişi onun sevgisinden yararlanmış ve ona hediyeler vermişse, bu davranışlar çocukta cinsel davranışlarla ilişkili olarak ahlak karmaşası yaratmaktadır. İstismar edilen çocuk, cinselliği bir alış-veriş olarak değerlendirmekte ve yaşam boyunca sevgi elde edebilmek için cinsellik gerekeceği gibi yanlış sonuçlara varabilmektedir. Çocuk, böyle bir eyleme zorlanarak ve hırpalanarak itilmişse, bu deneyimler çocuğun cinsellikten korkmasına, kaçınmasına ve kaygı yaşanmasına neden olmaktadır. Küçük yaşlarda bile (3-6 yaşlar) istismara uğrayan çocukların uğramayanlara oranla daha fazla psikosomatik tepkiler geliştirdikleri gözlenmiştir (Finkelhor, 1994).

Cinsel olarak istismar edilen çocukların, yetişkinlik yıllarında kendi çocuklarını bu yönlerden gereği gibi korumadıkları da görülmüştür. Cinsel istismar, çocuğun kendisi ve diğerleri yani kişiler arası ilişkilerinde karmaşaya neden olur. Erkek çocuklar, eşcinsel olup olmadıkları gibi şüphelere düşebilirler. Kızlar ise, cinsel çekiciliklerini kaybettikleri şüphesini sıkça yaşamakta, yaşıtlarına göre cinsellikle ilgili aşırı davranışlarda bulunabilmektedirler. Çocukluk yıllarında cinsel istismara uğrayan çocuklar, yetişkinlik yıllarında cinsel tepkilerde azlık, cinsel doyumda eksiklik ve diğer cinsel fonksiyon bozuklukları gibi ciddi cinsel problemlerle yüz yüze kalmaktadırlar (Çeçen, 2007).

Ortaya çıkan bir diğer olumsuz etki ise, güven duygusunun zedelenmesidir. Küçük yaşlardaki çocuklar ve ergenler, çoğu zaman tanıdıkları ve güven duydukları,

ailelerinde veya yakınlarındaki bir yetişkin tarafından cinsel istismara uğramaktadırlar. Bir çalışmada çocukken (on iki yaşın altında) cinsel istismara uğramış yetişkinlerin %86'sının kendilerini istismar edenleri tanıdıklarını (%20 baba, %16 akraba, %50 ahabap ya da ailenin iyi tanıdıklarını düşündükleri arkadaşları) ve hatta öncesinde sevdikleri kişiler olduğunu rapor etmişlerdir. Böyle sevilen ve güven duyulan birisi tarafından istismar edilmek, çocukta güven duygusunun derinden zedelenmesine ve kendisini ihanete uğramış hissetmesine neden olmaktadır. Yani güvendiği, sevdiği kişi ona yalan söylemiş ve sevgisini kötüye kullanmıştır. İstismarda bulunan yabancı birisi ise, bu duygu nispeten daha hafif olacaktır. Ancak böyle bir durumda çocuk, onu korumakla yükümlü olan ailesine, kendisini gereği gibi korumadıkları için öfke ve düşmanlık duyabilmekte ve bu kez de onlar tarafından ihanete uğradığı duygusunu yaşamaktadır. Ayrıca aile, olup bitenden dolayı çocuğa inanmaz ve onu ayıplar bir tavır takınırsa, bu durumda çocuğun kendisine olan bütün saygısı zedelenecek, kendini değersiz hissedecek ve muhtemelen içe kapanacaktır. Bu duyguların sonuçları yetişkinlik yıllarına kadar uzanabilen, kendini diğer insanlardan ayırma, onlarla içten ilişkiler kuramama, topluma ters düşen davranışlar, madde bağımlılığı veya suça yönelme formlarında ortaya çıkabilmektedir (Finkelhor, 1994).

Cinsel istismarın çocuk üzerinde ortaya çıkardığı bir diğer olumsuz etki ise, güçsüzlük (powerlessness) ya da çaresizliktir. Çocuk, isteği ve iradesi dışında cinsel istismara uğrayıp bunu engelleyemediği durumlarda kendini yoğun bir biçimde güçsüz ve çaresiz hissetmektedir. Eğer olay birden fazla kez tekrar ederse ve bunu engellemek için elinden bir şey gelmezse, çocuğun yaşadığı çaresizlik duyguları artmakta, bunun aksine eğer bir şekilde istismarı önlemeyi (örn; güvendiği birilerinden yardım almak için kendini açmak) başarabilirse, çaresizlik duygularının yerine olayı kontrol edebilme ve üstesinden gelme duygusu yaşanmaktadır. Ancak yardım için kendisini açtığında ve yetişkinler tarafından buna inanılmadığında ise öfke, endişe, korku, korkulu rüyalar ve psikosomatik v.b. belirtilerin yaşanma olasılığı artmaktadır. Bunun yanı sıra çaresizlik duyguları çocuğun mücadele etme yeteneğini kaybetmesine, bir anlamda boyun eğmesine ve kendini bir şeyleri değiştirmek konusunda güçsüz hissetmesine neden olmaktadır. Yaşanılan bu duygusal karmaşa ve çelişkiler öğrenme güçlüklerine, okula devam etmemeye,

okuldan kaçmaya ya da okuldan ayrılmaya, suç işlemeye, intihar girişimlerine neden olabilmektedir (Çeçen, 2007).

Kişi, kendisine yöneltilen zorbalığı bir başkasına yönelterek çaresizlik ve güçsüzlük duygularının üstesinden gelmeye çabalayabilir ya da saldırganlığını kendi bedenine yöneltip intihara teşebbüs edebilir (Çeçen, 2007).

Son olarak etiketlenmek (stigmatisation)/damgalanmak, istismara uğrayan çocukta kalıcı olumsuz etkilere neden olabilmektedir. İstismara uğrayan çocuk utanç, suçluluk kirlenmişlik gibi duyguları zaman içerisinde benliğine yerleştirir ve kendini olumsuz algılamaya başlar. Bazen bu olumsuz kavramlar saldırgan tarafından çocuğa yöneltilir. Saldırgan çocuğu ayıplayarak, utandırarak, suçluluk hissi uyandırarak ya da aşağılayarak olanları gizlemeyi sağlamaya çalışabilir. Damgalanma duygusunu güçlendiren toplumun ebeveynlerin ve ailedeki diğer üyelerin çocuğu ayıplamaları ve suçluluk duyurtmalarıdır. Çok küçük yaşlardaki çocuklar cinselliği ve ahlak kurallarını bilemedikleri için damgalanma duygusu geliştirmeyebilirler. Toplum kurallarının katı ve dini baskıların yoğun olduğu toplumlardaki çocuklarda bu duygular daha kolay gelişmektedir. Çevrenin ve ailenin baskısı ve etiketlemesi nedeniyle kendisini akranlarının farklı görmesi sebebiyle istismara uğrayan çocuk görerek yalıtılmışlık ve anlaşılmamışlık duyguları yaşayacaktır (Finkelhor, 1994).

Birçok çocuk, suçluluk ve korku nedeniyle tekrar tekrar istismara maruz kalmaktadır. Bu çocuklar sık sık yeniden istismar edilecekleri ve ebeveynlerinin onları terk edecekleri duygusunu yaşamaktadırlar.

Çocuklar aşağıda belirtilen gerekçelerle yaşadıkları istismar olayını anlatmazlar ya da anlatamazlar. Eğer bunlar okul personeli ve ebeveynler tarafından bilinirse çocuklara bu konuda yaklaşımları da farklı olacaktır.

- İstismar eden kişi yakınları ya da akrabalarıdır.
- Tacizci tehdit etmiştir yani olanları söylerse sevdiklerinin başına kötü şeyler geleceğini, onları öldürebileceğini ya da kendisinin hapse gireceğini söylemiştir.
- Hiç kimsenin kendilerine inanmayacağını düşünürler.

- Başlarına iş açmak, anne babalarının ve sevdiklerinin gözünde değerlerini yitirmek, etiketlenmek istemezler.
- Tacizci korumak istedikleri bir kişidir.
- Bunu açıklayacak konuşma kabiliyetine çoğu zaman sahip değildirlir

SgROI ise cinsel istismara uğrayan çocukların sık sık aşağıdaki duygusal ve davranışsal ipuçlarını sergilediklerini rapor etmektedirler. Cinsel istismara uğrayan çocukların bu olaylara tepkileri, cinsel istismarın şiddetine ve türüne, ortaya çıkma sıklığına ve yaşlarına göre değişmektedir.

- Rasgele cinsel ilişkide bulunma, baştan çıkarıcı davranışlar,
- Yetişkinlere güven eksikliği veya alışılmadık tarzda korku,
- Yaşına uygun olmayan bir şekilde cinsel davranışlar hakkında detaylı bilgi,
- Yeme ve uyku alışkanlıklarında değişim,
- Akademik performans ve notlarında düşüş,
- Okul ödevlerine konsantre olmada güçlük,
- Okul aktivitelerine ilginin aniden azalması ya da kaybolması,
- Okula erken gelme ve gönülsüz, isteksiz eve dönüş,
- Kızgınlık, düşmanlık ya da saldırgan davranışlar,
- Sahte bir olgunluk, tam anlamıyla itaat gösterme,
- Üzerini giyinip çıkarırken sorun çıkarma,
- Gerileme davranışları örneğin parmak emme, yatak ıslatma, bebek konuşması,
- Kabuslar görme, anneye daha fazla yapışık olma, başka insanlara yaklaşmama, durduk yerde ağlama nöbetleri, huzursuzluk
- Hiç yapmadığı bir biçimde eskisinden daha iyi, hiç hata yapmamaya çalışan bir çocuk olmak için çabalamak,
- Tekrarlayan el ve beden yıkamaları ya da aşırı mastürbasyon,
- Psikosomatik bazı belirtilerde artış örn; karın ağrıları, baş ağrıları
- Gizemli bir yapı, duygu ve düşüncelerini paylaşmada isteksizlik,
- Aşırı utanç, suçluluk ya da kaygı ifadesi,
- Arkadaş edinememe ya da arkadaşlığı devam ettirememe,

- Evden kaçma davranışı.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar yukarıda sayılan bütün bu semptomları gösterecek anlamına gelmemektedir, ancak bu belirtilerden bir kaç bir arada bulunuyorsa çocuk, gerek ebeveynleri gerekse okul personeli tarafından dikkatle izlenmeli ve duyarlı olunmalıdır (Çeçen, 2007).

2.6.3. Duygusal İstismar ve İhmal

Duygusal istismar ve ihmal oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük ve sıkıntılar yaşanmaktadır. Duygusal istismar ve ihmal, çevredeki yetişkinler tarafından gerçekleştirilen, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemler ya da eylemsizlikler olarak tanımlanır. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer almaktadır. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir. Bu şekliyle, duygusal istismar ve ihmalin çocuk ve ergenlerin yaşadığı en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu söylenebilir. Ancak fiziksel ve cinsel istismardan daha zararsız gibi yorumlandığından uzun süre konuyla ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır. Duygusal istismar, sözel istismar, fiziksel olmayan ancak çok ağır olan cezalar ya da tehditleri içerir. Duygusal ihmalde ise yeterli duygusal destek sağlamamak, ilgi ve sevgi göstermemek ve çocuğun şiddetle karşı karşıya kalmasına izin vermek yer alır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.3.1. Epidemiyoloji

Duygusal istismar ve ihmal çok kolay fark edilebilen bir sorun olmadığından görülme oranı da kesin olarak bilinmemektedir. Kız erkek oranları eşittir. Bu tür istismar en çok altı-sekiz yaş arası çocuklara yöneltilmekte ve ergenliğe kadar benzer düzeylerde kalmaktadır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.3.2. Etiyoloji

Duygusal istismar ve ihmalde tek bir nedenden çok, çocuk, ana baba ve çevrenin etkileri üzerinde durulmaktadır. Bu tür istismarı gerçekleştirenler, çocuğa birinci derecede bakım veren ve bağlanma nesnesi olan kişilerdir. Annede duygudurum bozukluğu ve madde kötüye kullanımı, çocuğa karşı artmış sözel öfke ve azalmış duygusal beslenmeyle ilişkili bulunmuştur (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.3.3. Tanı

Duygusal istismar ve ihmalin tanımlanması için şu ölçütler karşılanmalıdır:

- Duygusal istismar ve ihmal ana baba ve çocuk arasındaki bir ilişkiyi tanımlar.
- Bu ilişki, çocuğun psikolojik sağlık ve gelişiminde bozukluk yaratması açısından zarar vericidir.
- Oluşumu için fiziksel temas koşul değildir.

Duygusal istismar ve ihmalin ifadesi olan birçok farklı ana baba-çocuk ilişkisi vardır. Durumun tanımlanmasında şu beş basamaktan söz edilmektedir:

- Duygusal yanıtızsızlık ve ihmal,
- Çocuğa karşı olumsuz ve yanlış tutumlar,
- Çocuğun gelişimiyle ilgili uyumsuz beklenti ve davranışlar,
- Çocuğun kişilik ve ruhsal sorunlarını fark edememe,
- Çocuğun sosyal uyumunu başlatacak yönergeleri sağlayamama.

2.6.3.4. Duygusal İstismar ve İhmalle İlişkili Sorunlar ve Klinik Özellikler

Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda birçok duygusal, davranışsal, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Bu tür istismar ve ihmal, uzun dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar ve ihmallerden daha fazla etkiye sahiptir. Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda dışavurum ve içe atım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendine güvende azalma, intihar davranışı,

çocukluk çağı mastürbasyonu ve birçok başka psikiyatrik bozukluk görülebilmektedir. Bu tür istismar ve ihmal kişilik bozuklukları için de bir risk etmenidir (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.3.5. Tedavi

Duygusal istismar ve ihmalde tedavi ekolojik model doğrultusunda, çok yönlü gerçekleştirilmeli, çocuk ve ailedeki bozukluk ve çevresel zorlayıcı yaşam olayları üzerinde çalışılmalıdır (Taner ve Gökler, 2004).

2.6.4. Shaken Baby Syndrome (Sarsılmış Bebek Sendromu)

Çocuk istismarının ağır bir formudur. İlk kez Guthkelch'in 1971 yılında başın kamçı hareketi ile kortikal köprü venlerindeki yırtılmalar nedeni ile subdural hematomlar oluşabildiğini bildirmesinden bir yıl sonra pediatrik radyolog Caffey tarafından "Whiplash Shaken Infant Sendrom" olarak tanımlanan bulgular bütünü için günümüzde "Sarsılmış Bebek Sendromu" (Shaken Baby Syndrome) terimi daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bugün, başka travmatik bulguların varlığına bakılmaksızın, bebeğin sarsılması sonucu oluşan bütün bulgular bu tanıma dahil edilmektedir.

Konvülsiyon, çok uyuma, aşırı sinirlilik, uyuşukluk, hiç gülmeme, görme kaybı, soluk cilt, kötü beslenme, iştahsızlık, kusma gibi semptomlarla kendini gösterir. Genellikle 15 ayın, özellikle de 6 ayın altındaki çocuklar kızgın anne babaları tarafından şiddetlice sallandıklarında, beyin kafatasının içinde ileri geri hareket eder ve kontüzyon, köprü venlerinin yırtılması, subdural hematoma ve beyin kanamaları gelişebilir. Komplike olmayan ağır travmalar hariç tutulursa (kafatası kırığı gibi) 1 yaşının altındaki çocuklarda ağır kafa içi zedelenmelerinin %95'i istismara bağlıdır.

Dıştan bakıldığında çoğu kez zedelenme yoktur. Subdural hematoma %38-100 olasılıkla tabloya eşlik eder ve %80 olasılıkla iki yanlıdır. Çocuk acil servise ani

başlayan solunum sıkıntısı ile gelir ve aileden hiç öykü alınamaz. Bebek komada bulunur veya konvülsiyonlar, kafa içi basınç artışı sendromu (KİBAS) bulguları mevcuttur. Sarsılmış bebek sendromunda mortalite oranı %20-25 oranındadır. Başlangıçta koma tablosunda getirilen olgularda mortalite %60'a yükselir, yasayan olgularda da ağır mental gerilik, spastik quadripleji veya ağır motor fonksiyon bozukluğu gelişebilir (<http://www.righthealth.com> Erişim tarih: 22/06/2011).

2.6.5. Polle Sendromu (Munchausen By Proxy Syndrome)

Bir tür çocuk istismarıdır. Bir anne-babanın çocuğunda gerçekte olmadığı halde bir hastalık üretmesi sonucu ortaya çıkan her türlü durumu tanımlar. Çocuk doğrudan anne-babanın ürettiği hastalık sonucu veya tanı ve tedavi uygulamaları sonucu zarar görür. Çocukta fizyolojik olarak kolaylıkla açıklanamayacak bulguların varlığında ve bu bulgular sadece anne babanın yanında oluyorsa bu sendromdan şüphelenilmelidir. Bu sendroma bağlı olarak diyabet, bakteriyemi, üriner sistem enfeksiyonu, pnömoni, nörolojik anomali, konvülsiyonlar ve ani bebek ölüm sendromu tanımlanmıştır. Bu sendrom uzmanların yanılmasına neden olan ciddi bir sorundur. Bu nedenle böyle çocuklar gereksiz medikal testlere maruz kalmaktadır. Bu onlar için çok önemli bir risktir ve ölümlerle sonuçlanabilir. Semptomlar yanıltıcı olduğundan bu vakaların %10'u yanlış teşhis sonucunda hayatlarını kaybetmektedirler. Bunun için bu durum bildirim gerektiren bir durumdur. Öncelikli tedavisi aileye psikolojik tedavi uygulamaktır ve bu süre zarfında çocuk aileden uzak tutulmalıdır (<http://www.righthealth.com> Erişim tarihi:22/06/2011).

2.7. Çocuk İhmal Ve İstismarı İçin Risk Faktörleri

İstismar ve ihmal, aile, çocuk ve toplumda risk faktörleri olması halinde daha sık görülmektedir. Başka bir deyişle çocuk istismarına eğilimi arttıran faktörler risk faktörleridir. Bu faktörlerin varlığı çocuk istismarı için tanı koydurucu olmamakla birlikte, bu risklerin varlığı durumunda daha dikkatli olunmasını gerektirir (Yurdakök, 2010).

2.7.1. Aileye Ait Risk Faktörleri

- Ailede akut veya kronik stres (iş ve ev kaybı, sorunlu evlilik gibi) olması
- Anne, baba veya her ikisinde alkol, uyuşturucu bağımlılığı olması
- Annenin zor bir gebelik geçirmesi, güç ve zor doğum yaşması, doğan çocuğun hayal kırıklığı yaratması veya daha başka birçok nedenle annenin bebeğine bağlanma gücünü yaşamaması
- Anne veya babanın suça karışmış olması
- Sosyoekonomik düzey düşüklüğü (ailede ekonomik sorun olması, işsizlik, kalabalık aile gibi)
- Anne veya babanın olmaması
- Ana babanın çok genç olması
- Anne veya babanın çocukken ihmal ve istismar edilmiş olması
- Annede kronik depresyon veya başka bir psikiyatrik hastalık olması
- Aile için şiddetin olması (ebeveynler veya diğer aile fertleri arasında)
- Ailenin toplum ve destek sistemlerinden uzakta yaşıyor olması
- Aile bireylerinden fiziksel, gelişimsel veya mental sağlık sorunları olan birini varlığı
- Ebeveynin çocuğun gelişim basamaklarının farkında olmaması, çocuğun ihtiyaç ve davranışlarını algılayamaması sonucu, çocuktan gerçekçi olmayan bir beklenti içinde olması (örneğin çocuğun gelişim basamağı içerisinde yaptığı bazı hareketlerin kasıtlı ve yaramazlık olarak yapıldığının sanıldığı durumlar)

2.7.2. Toplumsal ve Sosyal Risk Faktörleri

Toplumdaki bazı özellikler çocuğun istismar ve ihmal edilme riskini artırmaktadır.

- Toplumda cinsiyet eşitsizliği ve sosyal eşitsizliğin olması
- Toplumda işsizlik ve fakirliğin yüksek oranda olması
- Uyuşturucu ve alkole erişimin kolay olması
- Aile ve kurumların desteklenmesi için konut ve diğer verilmesi gereken hizmetlerin yetersiz olması
- Çocuk istismarını, ihmalini, çocuk pornografisini, çocuk işçiliğini, çocuk fahişeliğini önleyecek politika ve programların olmaması
- Şiddeti yücelten ve destekleyen sosyal ve kültürel normların olması, dayanın disiplin amaçlı yaygın kullanılıyor olması, toplumda katı ve değişmez cinsel rollerin olması, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde çocuğun statüsünün düşük olması
- Sosyoekonomik eşitsizliğe ve karışıklığa yol açan, yaşam koşullarının çok kötü olmasıyla sonuçlanan sosyal, ekonomik, sağlık ve eğitim politikalarının olması

Yüksek riskli bir toplum ve ailede normal bir çocuğun ağlama, altını ıslatma gibi davranışları istismar ve ihmalle sonuçlanabilmektedir (Shumacher ve ark, 2000).

2.7.3. Yüksek Riskli Çocuklar

- Dört yaşından küçük çocuklar ve adölesanlar
- İstenmeyen veya ana babanın beklentilerini karşılayamayan çocuklar
- Özel bakım ve yardıma ihtiyaç duyan, sürekli ağlayan fiziksel anormalliği olan çocuklar

- Akut veya kronik fiziksel veya mental hastalığı (prematüre, serebral palsi, mental retardasyon gibi) olan çocuklar
- Anneye bağımlılığı veya hiperaktivitesi olan çocuklar
- Yenidoğan döneminde tedavi için veya bir başka nedenle anneden ayrılan çocuklar
- Üvey çocuklar
- Emzirmeyen ve anne-bebek bağlanması olmayan çocuklar (Either ve ark, 2004)

2.7.4. Aile İçi Şiddete Tanık Olma

Çocuğun aile içi şiddete tanık olması (anne, baba veya kardeşlerden birini, fiziksel, cinsel veya psikolojik istismara uğrarken görmesi) çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir.

Bunların yanında çocuğun kötü muamele içerisinde değerlendirilebilecek diğer istismar alt tipleri: fetal istismar (gebenin çocuğun yaşamını tehlikeye atacak davranışları, uyuşturucu, sigara ve alkol kullanımı gibi), kardeşler arası istismar, akran istismarı, çocuğun toplumsal şiddete tanık olması (savaş, katliam gibi), kurumsal istismar (çocuk bakım evleri, kreşlerde istismar), örgütlü istismar (çocuk pornografisi, çocuk fahişeliği gibi) gibi çocuğa yönelik kötü muamele tipleridir (Yurdakök, 2010).

2.7.5. İstismar Tipleri Arasındaki İlişki

İstismar tiplerinin birbirinden ayrılması, onun daha iyi anlaşılması ve ortaya çıkartılması için gerekli olmakla birlikte zaman zaman yanıltıcı da olabilmektedir. Halbuki istismar tiplerinin izole görülmesi çok nadir bir durumdur. Çocuğa yönelik şiddet ve kötü muamele genellikle birden fazla istismar tipini birlikte içerir. Örneğin

cinsel istismara uğrayan bir çocuk çoğunlukla fiziksel ve emosyonel istismara da maruz kalabilmektedir (WHO, Preventing Violence 2004).

2.8. Çocuk İstismarı ve İhmalinde Bildirim Zorunluluğu ve Karşılaşılan Güçlükler

Çocuk istismarı önemli bir çocuk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir. Bugün ülkelere çocuk istismarına yönelik müdahaleler içinde ulusal ve yerel eylemlerin güçlendirilmesi, çocuklara yönelik istismarın önlenmesine öncelik verilmesi, şiddet içermeyen davranışların benimsenmesinin sağlanması, rehabilitasyon ve sosyal destek programlarının yürütülmesi, çocukların katılımının sağlanması, çocuk dostu bir bildirim olmasının ve hizmetinin ulaşılabilir sağlanması, adalet sisteminin güçlendirilmesi, ulusal sistematik veri toplama ve araştırma sisteminin geliştirilmesi ve uluslararası sözlerin güçlendirilmesi önerilmektedir (Özcebe, 2009).

Çocuk istismarının önlenmesi için öncelikle bildirim sisteminin işletilmesi ve vakaların yakalanması gerekmektedir. Veri toplama sisteminde olan sınırlılıklar çocuk istismarını önlemeye ilişkin programın başarıya ulaşmasını engellemektedir. Ülkemizde bildirim sisteminde karşılaşılan bazı sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Vaka Tanımı: Rutin veri toplama sisteminde vakaların bildirimlerinin yapılabilmesi için herkesin aynı vaka tanımı ile bildirim yapması gerekmektedir.

Türkiye’de Çocuk Koruma Kanunu, “çocuk istismarı ve ihmali” tanımını net olarak yapmamaktadır. Zorunlu bildirim olmasına karşılık vaka tanımının olmaması bildirim yapılmamasına ya da farklı tanı kriterleriyle yapılmasına neden olmaktadır (Özcebe, 2009).

2. İnsan Gücü: Rutin veri toplama sisteminde veri toplamada yer alan insan gücünün nitelik ve nicelik olarak yeterli olması gerekmektedir.

Çocuk istismarı için ayrılan kaynaklar çok sınırlıdır. Türkiye’de çocuk istismarında her vakanın raporunun yazılması gerekmektedir. Bu raporu yazacak

olan uzmanlık alanı olan sosyal hizmet alanında çalışan kişi sayısı oldukça sınırlıdır. Ayrıca, mezun verilen uzman sayısı yetersiz olduğu için il düzeyinde çalışan sosyal hizmet uzmanı sayısı da yetersizdir. İllerde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görev analizlerinde ise çocuk istismarı sadece bir konuyu oluşturmaktadır.

Çocuk koruma yasası istismar eden kişinin cezalandırılmasına vurgu yapmaktadır. Yasanın cezalandırma yönü daha ağır basmaktadır. Küçük'ün 268 cinsel istismar vakasında istismar eden kişinin yasal olarak aldığı suçu değerlendiren çalışmasında, istismar nedeniyle yargıya sevk edilen kişilerin %58,2'sinin cezalandırıldığı da görülmektedir. Bu bulgu da bildiren kişinin sisteme olan güvensizliğine ve bildirimleri yapmamasına neden olabilmektedir (Özcebe, 2009).

3. Formlar: Bildirim yapılan formun bildirim yapacak kişi tarafından anlaşılır ve kolay doldurulabilir olması gerekmektedir. Ölüm formu ya da vaka formunda çok fazla bilgi istenmesi de formun tam olarak doldurulmasını engelleyebilir. Ancak form sırasında olayın tanımlayıcı bilgilerinin alınmaması da yorum yapılabilmesini olumsuz olarak etkilemektedir (Özcebe, 2009).

4. Konu Hakkında Toplum Duyarlılığı: Toplumların sosyal ve kültürel örüntüleri çocuk büyütme ve geliştirilmesine ait gelenek ve görenekleri belirlemektedir. Bu da çocuk istismarının tanısını ve yaklaşımı etkileyen temel bir faktör olarak rol oynamaktadır. Ailelerin yaşadıkları toplumun kültürel değer yargılarına, gelenek ve görenekleri çerçevesinde düşünce, tutum ve davranışlara sahip olmaları çocuk istismarı sorununun boyutunun saptanmasına ve çözüm önerileri üretilmesinde sorunlar yaşanmasına dolaylı olarak neden olmaktadır (Özcebe, 2009).

Türkiye'de toplumun bu konuya olan ilgisi oldukça azdır. Çocukların fiziksel ya da duygusal olarak istismar edilmeleri çocuğun ailesi içinde disipline edilmesi için gerekli olarak görülmektedir. Pek çok aile bu durumu normal olarak karşılamakta ve çocuğun istismar edildiğini düşünmemektedir. Orhon ve arkadaşlarının çalışmasında ailelerin çocuğun yaşamını tehdit eden fiziksel istismarı bir disiplin yöntemi olarak görmediklerini belirtmekle beraber pek çok istismar edici davranış da disiplin yöntemi olarak kabul edildiği bulunmuştur (Özcebe, 2009).

Toplumun fiziksel ve cinsel istismara bakış açısı farklıdır. Cinsel istismar toplumda bir tabu olarak kabul edilmektedir; istismarcı kınanmakla beraber çocuğun cinsel olarak etiketlenmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda çocuğun başına böyle bir olay geldiğinde çocuğunun cinsel olarak etiketlenme korkusu müdahale edilmesinin önünde bir engel olabilmektedir (Özcebe, 2009).

Toplumun bakış açısı cinsel istismara uğrayan çocukların da bu olayı paylaşma sırasında zorlandıkları bilinmektedir. Cinsel istismarın tabu olarak görülmesi istismar yapan kişinin çocuğun bildirim konusunda baskı yapmasını kolaylaştırabilmektedir. Çocuğun cinsel olarak etiketlenme korkusu da başvurusunu güçleştirmektedir (Özcebe, 2009).

5. Bildirim Şekli: Bildirimin yapılacağı yerin bilinmesi ya da şekli, bildirim yapılmasını etkilemektedir.

Çocuk istismarı sonrasında istismar eden kişinin sosyal hizmet kurumuna ya da polise bildirilmesi gerekmektedir (Özcebe, 2009).

6. Veri Kaynakları: Rutin bilgi toplama sisteminde kullanılan veri kaynaklarının belirlenmesi sırasında dezavantajlar ve avantajlar göz önünde tutulmalıdır (Özcebe, 2009).

Dünya Sağlık Örgütü ülkelere sürveyans sistemlerini güçlendirilmelerini ve özel konularda araştırmaların yapmalarını önermektedir. Sonuç olarak, çocuk istismarı konusunda rutin veri toplama sistemi içinde şiddetin nedenleri ve sonuçlarını da içerecek şekilde veri toplama, analizi ve raporlama aşamalarının yer alması gerekmektedir. Sürveyans sisteminin iyi işletilebilmesi için amacının ve kapsamının programın amaç ve hedeflerine uygun olarak oluşturulmalıdır (WHO, Preventing Violence 2004).

Veri toplama sistemi içinde şiddetin nedenleri ve sonuçlarını da kapsayacak şekilde veri toplama, analizi ve raporlama aşamalarının yer alması gerekmektedir. Sürveyans sisteminin iyi işletilebilmesi için amacının ve kapsamının programın amaç ve hedeflerine uygun olarak oluşturulması gerekmektedir (WHO, Preventing

Violence, 2004). Sürveyans sisteminin iyi işletilebilmesi için aşağıdaki aşamaların uygun bir şekilde sistem içine sırasıyla entegrasyonu gerekmektedir.

- Veri Kaynaklarının Gözden Geçirilmesi:

Çocuk istismarının önlenmesinde birçok sektörün ve disiplinin yer alması gerektiği için veri toplama da entegre bir şekilde yapılmaktadır. Şiddet önleme programlarında şiddet vakaları sağlık sektörüne başvurduğu için sorumluluğu üstlenmek durumundadır. Bu nedenle, sağlık sektörü şiddetin önlenmesinde yer alan temel sektördür. Bu nedenle şiddetin tanımlanması, topluma yansıyan sağlık sorunların belirlenmesi ve şiddet nedeniyle oluşan sağlık sorunlarının sosyal boyutlarının belirlenmesinde sağlık sektörünün önemli bir yeri bulunmaktadır. Verinin sağlanması ile şiddet gören kişinin tedavisi, polise haber verilmesi, şiddet gören kişinin polis tarafından değerlendirilmesi de yapılmaktadır (WHO, Preventing Violence, 2004).

Veri toplama kapasitesinin artırılmasının amacı şiddet vakalarının tanımlayıcı bilgileri hakkında bilgi toplamak ve bu bilginin içinde anahtar veriler hakkında yeterli ve doğru bilgi sahibi olmaktır. Veri toplamada farklı kişiler yer almalıdır. Çocuklara hizmet sunan hemşire, hekim, sosyal hizmet uzmanı ya da öğretmen gibi profesyonellerin, çocuk istismarı vakasından şüphelendiklerinde mutlaka bildirim yapmalıdırlar (Özcebe, 2009).

- Politika Oluşturulması

Çocuk istismarı konusundaki politikanın yasalar içinde veri toplama sisteminin tanımlanması, toplanan verinin halk sağlığı programına uygun bir şekilde analiz edilmesi; sorun saptanan alanlarda yasa değişikliğine ilişkin lobicilik yapılması ve gerekli değişikliklerin yapılmasının sağlanması gerekmektedir (Özcebe, 2009).

- Sürveyans Sisteminin Geliştirilmesi

Öncelikle var olan verinin gözden geçirilmesi ve veri kaynaklarının bilginin tipi, verinin sınırlılıkları, toplanan verinin özellikleri ve gizlilik politikası açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sorunun boyutlarının belirlenmesi için veri toplamada anahtar kişilerin belirlenerek başlangıç durum analiz çalışmalarını yapılmalı ve kişi/grup kararları ile veri toplama aşaması başlatılmalıdır. Toplanan verinin analizi ile ilk duruma ilişkin verinin değerlendirilmesi ve sonuçların geri bildirimi yapılmalıdır (Özcebe, 2009).

- Sorunun Durumu Hakkında Bir Durum Analizinin Yapılması

Veri toplama sisteminin geliştirilmesi sonrasında durum analizinin daha doğru bir şekilde tekrar yapılması; risk etmenleri ve risk altında olanların tanımlanmasının yapılması sağlanmalıdır (Özcebe, 2009).

- Değerlendirme Sonuçlarına Göre Veri Toplama Sisteminin Geliştirilmesi

Çocuk istismarının önceliklerinin belirlenmesi, başarılı olan hedeflerin yerlerine yeni hedeflerin tanımlanması, sorunun boyutlarının tanımlanmasına yönelik yeni tanımların yapılması ya da tanımların gözden geçirilmesi, maliyet-etkili bir yöntemin özellikle anahtar kişilerin katılımı ile yerleştirilmesi, anahtar kişilerinin uyumlarının izlenmesi, çalışma grubunun ve katılımcıların ölçütleri geliştirmeleri ve sisteme yerleştirmeleri sağlanmalıdır:

Ülkelere ulusal sistematik veri toplama ve araştırma çalışmalarının geliştirilmesi ve hizmetlerinin içine yerleştirmeleri önerilmektedir. Veri toplama sistemi içinde raporlama ve araştırma sürecinin geliştirilmesine yönelik olarak özel görüşmeler gibi farklı yöntemler, özel hassas gruplara öncelik verilerek yer almalıdır. Ülkelerin veri toplama aşamasında şiddetin önlenmesini amaçlarına paralel olarak tüm düzeylerde hassas ve alt grupları tanımlamaya yönelik bir veri toplama sistemi kurmalıdırlar. Ülkeler tarafından uluslararası standartlara uygun olarak ulusal standartlar, tanım, tanı kriterleri geliştirilmelidir. Sadece konuya özel veri toplama sistemi değil, ülkenin yer, doğum, ölüm ve medeni durum ile ilgili kayıt sistemi tam olmalıdır. Verinin aynı zamanda adalet sistemindeki veriyi de içerecek şekilde toplanması gerekmektedir. Verinin yaş, cinsiyet, yerleşim yeri, aile özellikleri, eğitim ve etnik yapıyı içerecek şekilde toplanması gerekmektedir. Ülkeler, ulusal veri toplama gündemi içinde şiddetin nerede olduğunu ve hassas grupları ortaya çıkarabilmeli; daha sonra hizmetin geliştirilmesine yönelik olarak yapılması gereken

özel araştırma alanlarını belirleyebilmelidir. Araştırmaların yapılması sırasında ise üniversiteler, bilimsel konseyler, kar amacı olmayan özel kuruluşlar da programda yer alırlar (WHO, Preventing Violence, 2004).

Özet olarak sistemin oluşturulması sırasında dikkat edilmesi gereken bazı konular özet olarak aşağıda verilmiştir:

- Çocuk istismarı tanımının değişik sektörler ve taraflar tarafından aynı şekilde yapılması
- Yerel ve ulusal düzeyde çocuk istismarı insidans, nedenleri ve oluşturduğu sorunlar hakkında sistematik ve sürekli bir veri toplama sisteminin kurulması,
- Şiddet ya da acil sorunlarda oluşan yeni davranışlarla ilgili müdahalenin geç kalmadan uygulanabilmesi için erken tanı koyabilme kapasitesinin geliştirilmesi,
- Sosyal olarak risk faktörlerine yönelik öncelikli olarak koruma hizmetinin sunulması,
- Çocuk istismarı durumunda başvurulması gereken acil tıbbi bakım ve diğer hizmetlerin bölgedeki yerleri hakkında bilgi verebilme,
- Çocuk istismarının önlenmesi programının değerlendirilmesine ilişkin ölçütleri hesaplayabilmek için gerekli veriyi sağlayabilmeli,
- Çocuk istismarı konusunda sorunun boyutları ve özellikleri konusunda mevsimsel ve uzun vadeli trendleri izleyebilmeli (Özcebe, 2009).

2.9. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yeri

Türk hukuk sisteminde çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin yasal düzenlemeler *Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu* 'nda belirtilmiştir.

2.10. Çocuk İstismarının Belirlenmesinde Okulun ve Öğretmenlerin Rolü

Çocukları istismardan korumak zor, sıkıntı verici, özel yetenek ve bilgi gerektiren bir iştir. Çocuk istismarı ve ihmali olaylarının belirlenmesi ve önlenmesinde çocuk bakım kurumu çalışanları, hukukçular, emniyet mensupları, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, veterinerler (çocuk istismar ile hayvan istismarı paralel gitmektedir), hekimler, hastanede ve alanda çalışan hemşireler, ebeler, sağlık memurları ve tüm sağlık çalışanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat bu alanda öğretmenlerin rolü çok önemlidir (Tugay, 2008).

Okul ortamı, 6–15 yaş arası çocukların ev ortamı dışında en çok zaman geçirdikleri yerdir. Zorunlu sekiz yıl örgün eğitim süresince, ailesi tarafından kötü muameleye uğrayan çocuk ve ergenlerin tespit edilmesi, gerekli müdahalelerin yapılması açısından çok önemlidir. Hatta ilgili literatürde öğretmenlerin çocuklarla sürekli iletişim halinde olmaları, çocuk eğitimi ile ilgili bilgi ve deneyime sahip olmaları nedeniyle, aileleri tarafından kötü muameleye maruz kalan çocukların korunmasında okul ortamı ile birlikte son derece önemli oldukları vurgulanmaktadır (Walsh ve ark, 2005).

Öğretmenlerin istismar ve ihmal olgularını tespit etmede rol almaları gereği öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitilmeleri gereğini de beraberinde getirmektedir. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında eğitilmeleri gerekmektedir (Tugay, 2008).

Avustralya’da bazı okullarda çocuklarda cinsel istismarı belirlemeye yönelik sınıf temelli derslerden, anne-baba eğitimine kadar çeşitli eğitim programları kullanılmaktadır. Bununla birlikte çocuk istismarı konusunda öğretmenlerin profesyonelliklerini geliştirmek ve çocukları koruyucu davranışları öğretme ve hizmet öncesi eğitimin önemli bir rolü olduğu da vurgulanmaktadır. Bu nedenle üniversitedeki öğretmen adayları öğrenciler eğitim öğretim yılları boyunca çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar ve tartışmalar yapma, ilköğretim öğrencileri için uygun stratejileri öğrenmek zorundadırlar. Böylece sahip oldukları bilgiyi ve profesyonelliği arttırmış ve çocuk istismarının önlenmesi ile ilgili olarak çocuk eğitimindeki yeteneklerini geliştirmiş olurlar (Walsh ve ark, 2005).

Bu doğrultuda verilebilecek bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Bütün okullar çalışanları için; açık, ulaşılabilir ve yazılı ocuk istismarını bildirim politikasına sahip olmalıdır,
- M¼d¼rler bu prosed¼rleri uygulatarak ve personellerine uygun eğitim ve desteği sağlayarak çocuklara gelebilecek zararları önlemeye yardımcı olmalıdır.
- Eğitimcilerin eğitimi; istismar kurbanlarına ve ailelerine destek oluşturacak yolları içermeli ve zorunlu bildirimde bulunanlar için tanımlama ve bildirim yeteneklerini geliştirmelerini sağlamalıdır (Kenny, 2004).

Birçok ocuk okula, istismar ve ihmal sonucu ortaya çıkan sorunlar y¼z¼nden, özel eğitime muhtaç bir şekilde başlamaktadır. İstismar ve ihmale uğrayan çocukların g¼sterdikleri davranış bozuklukları çocuklarla y¼z y¼ze ilişki halinde bulunan ¼đretmenler tarafından g¼zlenebilir.

¼đretmenler sınıflarında bulunan bir çocuğun istismar edilip edilmediğini aşağıdaki şekilde anlayabilir (Tugay, 2008);

- a) ocuğun durumu hakkında ¼đretmeni ile konuşması,
- b) ocuğun bir yakını ya da arkadaşının yani ¼¼nc¼ şahısların çocuğun ¼đretmeni ile konuşması,
- c) ¼đretmenin çocuğun davranışlarındaki değişikliği g¼zlemesi ile,
- d) ¼đretmenin çocuktaki morluk, şişlik, yanık gibi fiziksel belirtileri g¼zlemesi ile

İstismar ve ihmale uğramış çocukların, okulda çeşitli uyum sorunları yaşadıkları, akademik başarı y¼n¼nden zayıf oldukları, akranlarıyla ilişkilerde başarısız oldukları, sosyal etkileşim y¼n¼nden eksik oldukları, d¼ř¼k ¼z saygıya sahip oldukları belirtilerek, fiziksel durumları ř¼phe uyandıran veya uyum g¼l¼kleri yaşayan çocukların istismar ve ihmal ř¼phesi ile izlenmeleri ve bu izlenimde kullanılacak temel y¼ntem ve tekniklerle, farklı istismar ve ihmal t¼rlerine ait

sorgulama alanları hakkında öğretmenlerin bilgilendirilmeleri gerektiği bildirilmektedir (Tugay, 2008).

Çocukların çizimleri üzerinden çocuk istismarı ve ihmali tespit etmede etkin bir şekilde eğitilen öğretmenlerin, istismarı psikolog ve psikiyatristlerle benzer düzeyde ayırt edebildikleri ortaya konmuştur (Tugay, 2008).

Öğretmenler ilk olarak sınıfta öğrencilerin kendine güvendiği bir ortam yaratmalı ve öğrencilerin kendilerini koruma becerileri geliştirmesine yardım etmelidir. Ayrıca sınıf içinde davranışlarına özen göstermeli, şiddete ve fiziksel cezalara yer vermeden öğrencilerdeki istenmeyen davranışların giderilmesine çalışmalıdır. Daha sonrada istismar tehlikesi içinde olan çocuklara destek olmalı ve rehberlik etmelidir (Tugay, 2008).

İstismar ve ihmale uğrayan bazı çocuklar güvenebilecekleri ve onları eleştirmeden dinleyebilecek kişilerle konuşmak isterler. Öğretmenlerin istismar ve ihmal edildiklerinden şüphelendikleri çocuklarla konuşmaları ve onları dinlemeleri bu açıdan önemlidir. Konuşmaya başlamadan önce hangi soruların ne şekilde sorulacağına karar vermek gereklidir. Çocuğun aniden ağlamaya başlaması ya da konuşmayı reddetmesi gibi ortaya çıkabilecek durumlar önceden tahmin edilmelidir (Tugay, 2008).

Çocuk kendi durumunu anlatırken öğretmen çocuğa empati ile yaklaşmalı ve çocuğa sorununu anlatmakla bir hata yapmadığını, aksine bu davranışın yerinde bir davranış olduğunu söylemelidir (Tugay, 2008).

Çocukla konuşulacak yer ve zaman da çok önemlidir. Konuşma yeri olarak özel, sessiz, diğer öğrencilerden uzak bir yer seçilmelidir. Çocuk kendisini rahat hissetmeli, durumunu istediği zamanda anlatmalı ve açıklamaları için yeterli süreye sahip olmalıdır (Tugay, 2008).

Çocuğu dikkatle dinlemek, söylediklerini ciddiye almak, anlatılanlar karşısında dehşete kapılmamak, sakin olmak, çocuğa olanlardan dolayı kendisini suçlamaması gerektiğini ve böyle bir olayla karşılaşan tek insanın kendisi olmadığını söyleyerek onu rahatlatmak, mümkün olduğunca az soru sormak ve konuşurken

çocuğun kullandığı kelimeleri kullanmak, konuşmanın daha etkili olabilmesinde dikkat edilmesi gereken noktalar. Çocuğun anlattıklarının doğru bir şekilde anlaşıldığından emin olunmalı, söylediği her şey daha sonra kaydedilmelidir. Ayrıca konuşmanın bitiminde çocuğa yerine getirilmesi zor sözler verilmemelidir. Yaşadığı olaylar çocuğu üzdüğü için, ondan başından geçen olayları tekrar tekrar anlatması istenmemelidir. En son olarak çocuğa daha sonra yapılacaklar hakkında bilgi verilmelidir, öğretmenin çocuğa anlattıklarını ona ve ailesine yardım edecek birine söyleyeceğini belirtmesi doğru bir davranış olacaktır (Tugay, 2008).

Çocuk bu açıklamalarından sonra anne-babasının kendisine karşı şiddete başvuracağından korkup pişman olabilir. Bazen de ailesinden uzaklaştırılacağını ya da ailesinin dağıtılacağını düşünebilir. Kimi zaman da çocuk anlattıklarının bir sır olarak saklanmasını isteyebilir ki bu durumda doğrudan herhangi bir önlem alınamayacağı için istismarın devam etme tehlikesi vardır (Tugay, 2008).

Çocuklarını istismar ve ihmal eden anne-babaların öğretmenlerce gözlenebilecek davranışları şunlardır (Erginer ve Kepenekçi, 2007):

- a) Çocukla ilgisizdirler. Okul tarafından düzenlenen toplantılara ve diğer etkinliklere ya çok az katılım gösterirler ya da hiç katılmazlar.
- b) Çocuğu bir yük ya da değersiz bir varlık olarak görürler.
- c) Öğretmene, eğer çocuğu sınıfta yaramazlık yaparsa onu sert bir şekilde cezalandırabileceğini söylerler.

Öğretmenin çocuk istismarı ve ihmali olaylarında anne-babalarla da konuşması gerekmektedir. Ailelere karşı açık ve dürüst olunmalı, alınan her karar onlara açıklanmalıdır. Çocuklarını istismar ve ihmal eden anne-babalara karşı suçlayıcı bir tavır almak işleri iyice güçleştirebilir ve bu durum çocuk için zararlı olacak sonuçlar doğurabilir. Ailelere anlayış ve saygı göstermek onların karşı karşıya olduğu güçlüğü yenmek için çaba göstermelerine ve yardım almaya yönelmelerine katkıda bulunacaktır (Tugay, 2008).

Öğretmenlerin çocuk korumasındaki en önemli rollerinden biri de çocuk istismarı ve ihmal şüphesini yetkili kurum ve kuruluşlara bildirmektir. Bildirim çocuk

ihmal ve istismarını saptadıktan ve bildirdikten sonraki son aşamadır. Buradaki amaç çocuk kurbanlarını tanımlamak, istismar ve ihmali durdurmak, aile ve çocuğa destek sağlamak ve tekrar ortaya çıkmasını engellemektir (Walsh ve ark, 2005).

Kimi zaman öğretmenler şüphelendikleri istismar ya da ihmal olaylarını ihbar etmekten çekinirler. Çünkü ihbar sonucu öğretmen-öğrenci ve öğretmen-aile ilişkisinin bozulacağından korkarlar. Bazen de aile ve çocuk arasındaki ilişkilere ve ailenin özel hayatına karışmaktan çekinirler. Öğretmenlerin ihbarda bulunmak istememelerinin bir nedeni de haklarında ihbarda buldukları çocuklar için gerekli yardım çalışmalarının yapılmayacağı ve çocuğun daha fazla zarar göreceği endişesini taşımalarıdır. Kimi zamanda çocuk ihmal ve istismarını gösteren yeterli kanıtlarının olmayışıdır.

Avustralya’da 254 ilkokul öğretmeni ile yapılan bir çalışmada öğretmenlerin çocuk istismarını bildirmeme nedenleri arasında, yetersiz kanıt cevabını veren öğretmen sayısı 29, çocuk için doğacak sonuçlardan korkma cevabını veren öğretmen sayısı 7, çocuğu açığa çıkarmama cevabını veren öğretmen sayısı 2, aile ile ilişkilerin bozulması cevabını veren öğretmen sayısı 5’dir. Bunun dışında öğretmenler bildirmeme nedenlerini okul, kendilerinden kaynaklanan nedenler ve aileden kaynaklanan nedenler olarak da gruplandırmışlardır (Walsh ve ark, 2005).

Avustralya’nın birçok eyalet ve bölgesinde okul personeli çocuk koruma araştırmalarının en yaygın kaynaklarıdır. Ayrıca 1989’dan beri Queensland’da (Avustralya) resmi bir çocuk koruma politikası sürdürülmektedir. 1998’de ise daha önceden gönüllülük esasına dayana bildirim süreci zorunlu hale getirilmiştir (Walsh ve ark, 2005).

ABD’nin tüm eyaletlerinde öğretmenlerin istismar ve ihmal şüphesi uyandıran olguları bildirim zorunluluğu vardır ve bildirilen olguların dörtte biri eğitim alanındaki profesyonellerden gelmektedir (Tugay, 2008).

Öğretmenlerin istismarı ve ihmal olgularını bildirmek zorunda olduğu ülkelerde, öğretmenlere yönelik; istismar ve ihmali tanımlamaları, belirtilerini fark etmeleri ve fark edilen olgulara müdahalede ne tür bir yol izlemeleri gerektiğine dair

çeşitli eğitim programları meslek içi eğitime dâhil edilmiş, öğretmenlere yönelik el kitapları yayınlanmıştır (Tugay, 2008).

Bizim ülkemizde ise okullarda istismar ve ihmal olaylarının anlaşılmasına yol açan en önemli nedenler arasında istismarı, ihmali ve bunların ihbarı (Ülkemizde okullarda öğretmenlere yönelik istismarı ve ihmali bildirim zorunluluğu yoktur, ancak yeni TCK ve çocuk koruma kanunu ile belirlenmiş çocuğun zarar görmesinin engellenmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır) ile ilgili işlem basamaklarını açıklayan rehber kitapçıkların bulunmayışıdır. Bilgisizlik sonucu öğretmenler şüphelendikleri çocukları ihbar etmekten kaçınılmaktadırlar.

Milli Eğitim politikalarında şuan mevcut Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Disiplin Yönetmeliği mevzuatı içinde çocuk istismarı ile ilgili olan hükümler belirtilmiştir. Öğrencilerin korunması ile ilgili öğretmen ve yöneticilerin (madde 6);

- a) Aile içinde ve dışında şiddete maruz kalan, ilgisizlik nedeniyle veya zorlanarak Kanun ve toplumun etik kurallarına aykırı olan yollara yönelme ihtimali bulunan öğrencilerle ilgili gerekli önlemlerin alınması,
- b) Öğrencilerin her türlü madde bağımlılığından, uyuşturucu ve benzeri maddeleri bulundurmaktan, kullanmaktan, bu tür maddelerin üretim ve kaçakçılığına alet olmaktan korunması,
- c) Öğrencilerin pornografi, teşhir, cinsel sömürü, istismar, taciz ve her türlü olumsuz davranışlardan korunması,
- d) Öğrencilerin, diğer öğrenciler tarafından fiziksel ve ruhsal yönden zarar görmemeleri için dedikoduya, zorbalığa, tehdide, sataşmaya ve onur kırıcı her türlü lakap takılmasına karşı korunması konularında veli veya ailelerle de iş birliği yapılarak gerekli tedbirler alınır şeklindedir (Tugay, 2008).

Yukarıdaki maddelerde de açık olmak üzere Türk Eğitim Sistemi içinde çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesi ve ihbarı ile ilgili ayrı bir yönetmelik yer almamakta ve disiplin yönetmeliği içinde geçen çocukların korunmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ancak mevcut yasa, tüzük ve yönetmelikler birey olarak öğretmenleri de çocuk ihmal ve istismarını bildirim konusunda zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, çocuk istismarı ve ihmalinin tespit edilmesinde okulun önemli bir alan olduğu görülmektedir. Bu alanda, öğretmenlerin istismar ve ihmale maruz kalan çocukları tespit etme konusunda rol almaları, çocukların korunmasında önemli bir aşama olacaktır. İstimara ve ihmale maruz kalan çocukların belirlenmesi için, öğretmenlerin bu alanda eğitilmeleri hem çocuk ihmal ve istismarına müdahale konusunda bilgi sahibi olmalarına hem de çocuklar ve çocuk hakları konusunda duyarlılığın gelişerek kendi hakları gibi çocuk haklarını da savunmalarına neden olacaktır. Böylece sadece istismarı tespit etmekle kalmayıp diğer disiplin üyeleri ile işbirliği yaparak durumu önleyici ve koruyucu tedbirler de alabileceklerdir. Bu koşulların sağlanmasında da kuşkusuz hizmet içi eğitim, tarama amacı ile standardize edilmiş bir gerecin varlığı ve bildirim sisteminin oluşturulması gerekliliği kaçınılmazdır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Bu çalışma ilkokul öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarını belirlemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma Afyonkarahisar il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 23 ilköğretim okulunda gerekli izinler alındıktan sonra 01.03.2011-01.06.2011 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 53 ilköğretim okulunda toplam 907 öğretmen oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini ise Afyonkarahisar il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 53 okulda çalışan 907 öğretmenden araştırmayı kabul eden 23 okulda çalışan 400 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmayı kabul eden 400 öğretmenle yapılan anketlerin 159 tanesinin %60'nın boş bırakılması sebebiyle araştırma 241 öğretmenle tamamlanıp istenilen sayıya ulaşılarak hazırlanmıştır.

3.4. Etik İlkeler

Çalışmamıza başlamadan önce araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın amacını ve içeriğini belirten bir dilekçe ile Afyon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak gerekli olan yazılı izin alınmıştır.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin haklarının korunması için; araştırma verilerini toplamaya başlamadan önce öğretmenlere araştırmanın yapılma amacı, kapsamı ve süresi açıklanarak “Aydınlatılmış Onam” ilkesine uyulmuştur. Çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilerek “Özerklik” ilkesi, paylaşılacak olan bireysel bilgilerin korunacağı söylenerek “Gizlilik ve Gizliliğin Korunması” ilkesine uyulmasına özen gösterilmiştir. Çalışmayı kabul eden öğretmenlerin ankette isim belirtmeleri istenmemiş olup, görüşme isteklerine yönelik isim belirten öğretmenlerin bilgileri ve kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilerek “Kimliksizlik ve Güvenlik” ilkesi yerine getirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Aracı

Veri toplamada 22 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır.

Bu anket;

1. Öğretmenlerin özgeçmiş bilgileri ve deneyimleri
2. Çalışılan okullardaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları
3. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili eğitim durumları
4. Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali bildirim durumları
5. Çocuk ihmal ve istismarıyla karşılaşma ve davranış durumları
6. Çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerinin farkına varabilme (tanımlama) durumlarından oluşmuştur.

Araştırma soruları, çoktan seçmeli, açıklamalı ve evet-hayır tiplerinden oluşmaktadır. Tek anketin uygulanış süresi ortalama 15 dakikadır.

3.6. Araştırmanın Hipotezleri

1. Öğretmenler çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlayabilirler.
2. Öğretmenler çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlayamazlar.
3. Öğretmenler çocuk istismar ve ihmal durumlarıyla karşılaştıklarında bildirim yapmaktadırlar.
4. Öğretmenler çocuk istismar ve ihmal durumlarıyla karşılaştıklarında bildirim yapmamaktadırlar.
5. Ülkemizde öğretmenler için öngörülen çocuk istismar ve ihmaliyle ilgili eğitimler yeterli düzeydedir.
6. Ülkemizde öğretmenler için öngörülen çocuk istismar ve ihmaliyle ilgili eğitimler yeterli düzeyde değildir.
7. Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi gereksinimleri vardır.
8. Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi gereksinimleri yoktur.

3.7. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Verilerin istatistiksel analizleri SPSS 18 istatistik paket programında yapılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde;

- Öğretmenlerin sosyo-ekonomik özellikleri, okuldaki görevleri ve deneyimlerinin incelenmesi amacıyla sıklık ve yüzdelik,

- Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarını incelemek amacıyla yüzdelik,
- Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmaliyle ilgili eğitim alıp almama, karşılaşma, şüphelenme, bildirim durumlarını incelemek amacıyla yüzdelik,
- Çocuk istismarı ve ihmalden şüphelenen öğretmenlerin bildirim yapmama nedenlerine ilişkin olarak yapılan karşılaştırmalarda ve diğer ikili grup karşılaştırmalarında ki-kare,
- Öğretmenlerin farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla hazırlanan 17 maddelik son soruda ikili grup karşılaştırmalarında Kruskal-Wallis t- test ve One Way Anova testi kullanılmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalıklarının saptanmasına yönelik ölçekte yer alan 2, 4, 5, 6, 9, 10,11, 14 ve 16. sorulara pozitif yönde doğru= 3 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 1 puan olarak, 1, 3, 7, 8, 12, 13, 15 ve 17. sorular negatif yönde doğru= 1 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 3 puan olarak puanlandırılmıştır. Ölçek formunun tüm maddelerini doğru olarak cevaplayan öğretmenlerin 51 puan alması beklenmiştir. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenler cinsiyet, yaş, medeni hal, anne baba olma durumları, çalışma süreleri ve okuldaki görevleri açısından Tablo 1’de incelenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	111	46,1
Erkek	130	53,9
Yaş		
20-29	50	20,7
30-39	90	37,3
40-49	68	28,2
50 ve üzeri	33	13,7
Medeni Hal		
Evli	202	83,8
Bekar	39	16,2
Anne-Baba Olma Durumu		
Evet	177	73,4
Hayır	64	26,6
Çalışma Süresi		
1-5	43	17,8
6-15	105	43,6
16-25	62	25,7
26 ve üzeri	31	12,9
Okuldaki Göreviniz		
Sınıf Öğretmeni	115	47,7
Branş Öğretmeni	102	42,3
Müdür	6	2,5
Müdür Yardımcısı	18	7,5
TOPLAM	n=241	% 100

Araştırmamıza katılan 241 ilköğretim öğretmeninden (sınıf öğretmeni, branş öğretmeni, müdür yardımcısı, müdür) %53,9’u erkek %46,1’i bayandı. Sosyo-

demografik özellikleri inceleyecek olursak öğretmenlerin %37,3'ü 30-39 yaş arasında, %83,8'i evli ve %73,4'ü ise anne –babaydı.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden %43,6'sı 6-15 yıl arasında öğretmenlik deneyimi olan öğretmenlerdi ve %47,7'si sınıf öğretmeni, %42,3'ü ise branş öğretmeni idi.

4.2. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi

Tablo 2. Okuldaki Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi

Okuldaki Öğrencilerin Sosyoekonomik Durumunu Nasıl Tanımlarsınız?	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yüksek	28	11,6
Orta	117	48,5
Düşük	95	39,4
Toplam	240	99,6

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %48,5'i okuldaki öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumunu orta düzey, %39,4'ü düşük sosyo-ekonomik düzey olarak tanımladı.

4.3. Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmaliyle İlgili Eğitim Durumları

Tablo 3. Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili eğitim alıp almadıkları

Daha Önce Hiç Çocuk İhmali ve İstismarı Hakkında Resmi Bir Eğitim Aldınız mı?	N	%*
Evet	0	0
Hayır	226	95
Toplam	226	95

*Cevap verenler arasındaki yüzde oranlarıdır.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili resmi bir eğitim alıp almadıkları sorusuna verdiği cevapları değerlendirdiğimiz de, bu soruya cevap veren 226 öğretmen hiç resmi eğitim almadıkları doğrultusunda cevap verdi.

Aynı şekilde öğretmenlere yönelttiğimiz son 12 ayda konuya yönelik toplam kaç saat hizmet içi eğitim aldıklarını irdeleyen soruyu ise yanıtız bırakmışlardır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Okulda Çocuk İstismar ve İhmaliyle İlgili Tartışma Yapıp Yapmadıkları Konusundaki Görüşleri

Okulunuzda Çocuk İhmali ve İstismarı İle İlgili Tartışmalar Yapılıyor mu?	N	%
Evet	82	34
Hayır	152	63,1
Toplam	234	97,1

234 öğretmeninden %63,1'i okullarında çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili hiç tartışma yapılmadığını belirttiler.

Tablo 5. Öğretmenlerin Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgilendirilme Durumu Hakkındaki Görüşleri

Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgilendirildiniz mi?	N	%
Evet	26	10,8
Hayır	210	87,1
Toplam	236	97,9

236 öğretmeninden %87,1'i Çocuk Koruma Kanun'u hakkında bilgilendirilmediklerini belirttiler.

4.4. Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmalinden Şüphelenme Sıklıkları

Tablo 6. Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarından Şüphelenme Sıklığı

Şimdiye Kadar Çocuk İstismarından Kaç Kez Şüphelendiniz?	N	%
Hiç	151	62,7
1 kez	18	7,5
2 kez	31	12,9
3 ve daha fazla	18	7,5
Toplam	218	90,5
Şimdiye Kadar Çocuk İhmalinden Kaç Kez Şüphelendiniz?		
Hiç	150	62,2
1 kez	13	5,4
2 kez	19	7,9
3 ve daha fazla	35	14,5
Toplam	217	90

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 218'inin %62,7'si çocuk istismarından hiç şüphelenmediklerini, %12,9'u 2 kez şüphelendiğini, yine araştırmaya katılan 217 öğretmenin %62,2 si çocuk ihmalinden hiç şüphelenmediklerini, %14,5'i ise 3 kez ve daha fazla şüphelendiklerini belirttiler.

4.5. Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmali Bildirim Durumları

Tablo 7. Öğretmenlerin Kanunlara Göre ve Ahlaki Olarak Çocuk İhmal ve İstismarını Bildirme Hakkındaki Görüşleri

Kanunlara Göre Çocuk İhmali ve İstismarı Şüphesini Bildirmek Zorunda mısınız?	n	%*
Evet	207	85,9
Hayır	26	10,8
Toplam	233	96,7
Ahlaki Anlamda Çocuk İhmali ve İstismarı Şüphesini Bildirmekten Sorumlu Olduğunuzu Düşünüyor musunuz?	n	%
Evet	236	97,6
Hayır	2	0,8
Toplam	238	98,8

*Cevap veren öğretmenler arasındaki yüzde dağılımı

233 ilköğretim öğretmenin %85,9'u çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, yasaların bunu zorunlu kıldığını belirttiler. 238 öğretmenden yalnızca %0,8'i çocuk ihmal ve istismarı şüphesini ahlaki anlamda bildirmekten sorumlu olmadıklarını belirttiler.

Tablo 8. Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarını Tespit Ettiğinde Bildirim Yapacağı Yerler Hakkındaki Görüşleri

Çocuk İhmali ve İstismarı Durumunu Tespit Ettiğinizde Kime Bildirirsiniz?	n	%
Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	51	21,2
Milli Eğitim Müdürlüğü	12	5
Okul Aile Birliği	2	0,8
Polis	37	15,4
Okul Yönetimi	135	56
Toplam	237	98,3

“Çocuk ihmal ve istismarını tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz” sorusuna 237 ilköğretim öğretmenin %56’sı okul yönetimi, %21,2’si ise Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu olarak cevapladı.

Tablo 9. Öğretmenlerin Fiziksel, Duygusal, Cinsel İstismar ve İhmal Durumuyla Karşılaşma Durumları ve Karşılaşmaları Durumundaki Tutumları

	Karşılaşmadım		Şüphelendim		Yönetime Bildirdim		Yönetim Yetkililere Bildirdi	
	n	%	n	%	N	%	n	%
Fiziksel İstismar	142	58,9	53	22	19	7,9	6	2,5
Duygusal İstismar	152	63,1	25	10,4	8	2,5	1	0,4
Cinsel İstismar	158	65,6	25	10,4	14	5,8	7	2,9
İhmal	123	51	56	23,2	18	7,5	1	0,4

Araştırmaya katılan ilköğretim öğretmenlerinin %22’si fiziksel istismardan, %10,4’ü duygusal istismardan, %10,4’ü cinsel istismardan şüphelendiğini ve %23,2’si ise ihmalden şüphelendiğini belirtti.

Fiziksel istismardan şüphelenen 53 öğretmenin %7,9’u şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vakaların %2,5’ini yönetim yetkililere bildirmiştir.

Duygusal istismardan şüphelenen 25 öğretmenin %2,5’i şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vakaların %0,4’ünü yönetim yetkililere bildirmiştir.

Cinsel istismardan şüphelenen 25 öğretmenin %5,8’i şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vakaların %2,9’unu yönetim yetkililere bildirmiştir.

İhmalden şüphelenen 56 öğretmenin %7,5’i şüphesini yönetime bildirmiş, bildirilen vakaların %0,4’ünü yönetim yetkililere bildirmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarını Bildirmesi Durumunda Yöneticisi Tarafından Desteklenmesi Konusundaki Görüşleri

Size çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bildirimde bulunduğunuzda yöneticiniz sizi destekler mi?	n	%
Evet	211	87,6
Hayır	19	7,9
Toplam	230	95,4

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 230'unun %87,6'sı çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini destekleyeceklerini, %7,9'u ise bildirimde bulduklarında yöneticilerinin kendilerini desteklemeyeceklerini belirttiler.

Tablo 11. Öğretmenlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusundaki Bilgilendirilme İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi

Çocuk ihmal ve istismarı konusunda daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duyuyor musunuz?	N	%
Evet	203	84,2
Hayır	28	11,6
Toplam	231	95,9

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 231'inin %84,2'si çocuk ihmal ve istismarı konusunda daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duyduklarını belirtti.

Tablo 12. Öğretmenlerin İstismar ve İhmalden Şüphelenmeleri Durumunda Bildirim Yapmama Nedenleri

Nedenler	N	%
Sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için	25	%10,4
Sorunu kendim daha iyi çözebileceğimi düşündüğüm için	17	%7,1
Konu ile uğraşmak istemediğim için	4	%1,7
Yasal süreçlere ait bilgim olmadığı için	57	%23,7
Çocuğu şimdiki bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağımdan korktuğum için	53	%22
Konuya ait yetersiz kanıt olduğu için	94	%39
Şüpheler doğru çıkarsa çocuğun ailesinden ayrılacağını düşündüğüm için	11	%4,6
Diğer nedenler	12	%5

İhmal ve istismardan şüphelenen öğretmenlerin %39'u konuya ait yetersiz kanıt olduğu için bildirim yapmadıklarını, %22'si çocuğu şimdi içinde bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağımdan korktuğu için, %23,7'si yasal süreçlere ait bilgisi olmadığı için, %10,4'ü ise sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğü için bildirim yapmadığını belirtti.

4.6. Öğretmen Özellikleri ile Öğretmenlerin Bildirim Yapma Durumlarının Karşılaştırılması

Tablo 13. Öğretmenlerin Okulda Yaptıkları Görevlere Göre Çocuk İhmal ve İstismar Konusunda Bildirim Yapma Zorunluluğu Konusundaki Düşünceleri

Okuldaki göreviniz	Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?		Toplam	p	
	Evet	Hayır			
Sınıf öğretmeni	n	103	12	115	0,115
	%	89,6	10,4	100	
Branş öğretmeni	n	86	8	94	
	%	91,5	8,5	100	
Müdür	n	5	1	6	
	%	83,3	16,7	100	
Müdür yardımcısı	n	13	5	18	
	%	72,2	27,8	100	
Toplam	n	207	26	233	
	%	88,8	11,2	100	

Çocuk ihmal ve istismarını bildirme zorunluluğu konusunda sınıf öğretmenlerinin %89,6'sı, branş öğretmenlerinin %91,5'i, müdürlük yapan öğretmenlerin %83,3'ü ve müdür yardımcılığı yapan öğretmenlerin %72,2'si bu konuda bildirim yapmak zorunda olduklarını belirtti. Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirme durumları ile öğretmenlerin okuldaki görevleriyle ilgili anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 14. Öğretmenlerin Okuldaki Görevlerine Göre Ahlaki Anlamda Çocuk İhmal ve İstismarını Bildirme Sorumluluğu Konusundaki Görüşleri

Okuldaki Göreviniz	Ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?		Toplam	P	
	Evet	Hayır			
Sınıf Öğretmeni	n	113	2	115	0,540
	%	98,3	1,7	100	
Branş Öğretmeni	n	99	0	99	
	%	100	0	100	
Müdür	n	6	0	6	
	%	100	0	100	
Müdür Yardımcısı	n	18	0	18	
	%	100	0	100	
Toplam	n	236	2	238	
	%	99,2	0,8	100	

Ahlaki anlamda öğretmenlerin ihmal ve istismar şüphesini bildirme sorumluluğu konusunda sınıf öğretmenlerinin %98,3'ü, branş öğretmenlerinin, müdür olarak görev yapan öğretmenlerin ve müdür yardımcısı olarak görev yapan öğretmenlerin %100'ü bu konuda kendini sorumlu hissetti. Ahlaki anlamda öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalini bildirme sorumlulukları ile öğretmenlerin görevleri ile ilgili anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$).

Tablo 15. Öğretmenlerin Çalışma Süreleri ile Kanunlara Göre Çocuk İhmal ve İstismarını Bildirme Durumları Arasındaki İlişki

Çalışma Süreleri (yıl)	Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?		Toplam	P	
	Evet	Hayır			
1-5	N	34	5	39	0,544
	%	14,6	2,1	16,7	
6-15	N	93	8	101	
	%	39,9	3,4	43,3	
16-25	N	54	8	62	
	%	23,2	3,4	26,6	
26 ve üzeri	N	26	5	31	
	%	11,2	2,1	13,3	
Toplam	N	207	26	233	
	%	88,8	11,2	100,0	

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalışma süreleri ile kanunlara göre bildirim yapmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 16. Öğretmenlerin Çalışma Süreleri ile Ahlaki Anlamda Çocuk İhmal ve İstismarını Bildirme Durumları Arasındaki İlişki

Çalışma süreleri	Ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?		Toplam	p	
	Evet	Hayır			
1-5	N	41	0	41	0,281
	%	17,2	0	17,2	
6-15	N	105	0	105	
	%	44,1	0	44,1	
16-25	N	60	1	61	
	%	25,2	0,4	25,6	
26 ve üzeri	N	30	1	31	
	%	12,6	0,4	13,0	
Toplam	N	236	2	238	
	%	99,2	0,8	100,0	

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalışma süreleri ile ahlaki anlamda bildirim yapmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

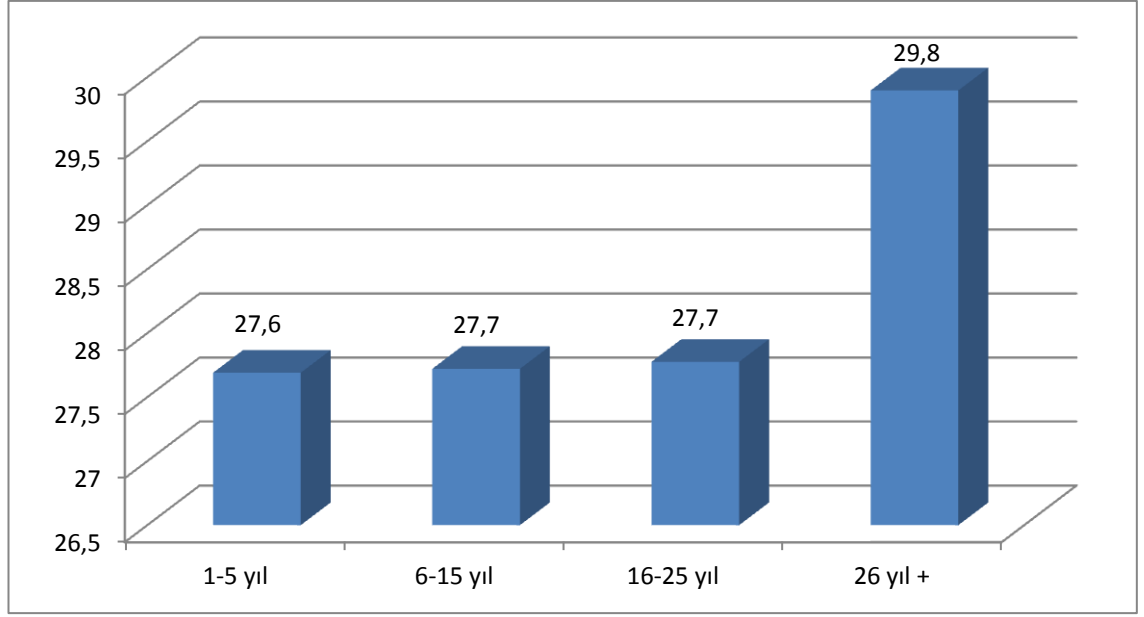
Tablo 17. Öğretmenlerin Eğitim Verdiği Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumu İle Çocuk İstismarından Şüphelenme Sıklığının İncelenmesi

		Şimdiye kadar çocuk istismarından kaç kez şüphelendiniz?				Toplam		p
		Hiç	1 Kez	2 Kez	3 ve daha fazla			
Yüksek	N	16	2	4	3	25	0,221	
	%	64	8	16	12	100		
Orta	N	83	4	13	8	108		
	%	76,9	3,7	12	7,4	100		
Düşük	N	52	11	14	7	84		
	%	61,9	13,1	16,7	8,3	100		
Toplam	N	151	17	31	18	217		
	%	69,6	7,8	14,3	8,3	100		

Çalışmamıza katılan öğretmenlerin okuttukları öğrencilerin sosyoekonomik durumları ile istismardan şüphelenme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

4.7. Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Değerlendirme Durumları

Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalıklarının saptanmasına yönelik ölçekte yer alan 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 14 ve 16 no'lu sorulara pozitif yönde doğru= 3 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 1 puan olarak; 1, 3, 7, 8, 12, 13, 15 ve 17 no'lu sorular negatif yönde doğru= 1 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 3 puan olarak puanlandırılmıştır. Ölçek formunun tüm maddelerini doğru olarak cevaplayan öğretmenlerin 51 puan alması beklenmiştir. Ölçeği yanıtlayan 233 öğretmenin aldığı toplam puanlar 11 ile 47 arasında değişmekle birlikte öğretmenlerin meslekteki deneyimlerine göre ortalama puan dağılımları Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1. Öğretmenlerin meslek deneyimleri ile çocuk istismar ve ihmalini tanılama ölçeğine verdikleri cevapların puan dağılımları

Grafiğe göre tüm öğretmenlerin aldıkları puanlar 26,5 ile 30 arasında yığılma göstermiştir ve meslekte deneyimleri fazla olan öğretmenlerin ortalama toplam puanı 29,8'dir.

Tablo 18. Öğretmenlerin Okuldaki Görevlerine ve Anne Baba Olma Durumlarına Göre Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Verdikleri Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Toplam puan	Okuldaki Görevleri	n	p
	Sınıf Öğretmeni	110	0,988
	Branş Öğretmeni	100	
	Müdür	6	
	Müdür Yardımcısı	17	
	Anne-Baba Olma	n	p
	Evet	171	0,564
	Hayır	62	
Toplam		233	

Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalıklarının saptanmasına yönelik ölçeğe cevap veren öğretmenlerin görevlerini ve anne baba olma durumlarını ayrı ayrı karşılaştırdığımızda öğretmenlerin görevleriyle ve anne baba olma durumlarıyla tanımlama ve risklere doğru yanıt vermeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0,05$).

Tablo 19. Öğretmenlerin Mesleklerinde Çalışma Yıllarına Göre Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Verdikleri Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar(Deneyim Yılı)	n	Ortalama	Standart Sapma	p
1-5	42	27,6905	4,54510	0,224
6-15	104	27,7212	5,79497	
16-25	58	27,7759	4,44871	
26 ve üzeri	29	29,8966	5,23958	

Tablo 19 incelendiğinde, ankete katılan katılımcıların aldıkları toplam puanların ortalamaları ile deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Fakat katılımcıların deneyimi arttıkça aldıkları toplam puan ortalamaları da artmaktadır.

Tablo 20: Çocuk İstismar ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeğine Öğretmenlerin İfadelerine Verdikleri Cevapların Dağılımı

İFADELER		DOĞRU	YANLIŞ	EMİN DEĞİLİM	Toplam
1-Çocuğun yürüme, oturma gibi genel davranışlarına bakarak cinsel istismardan şüphelenmek mümkün değildir.	N %	83 34,4	66 27,4	76 31,5	225 93,4
2-Özellikle 10-15 yaşlarındaki gebelik cinsel istismarı düşündürmelidir.	N %	195 80,9	10 4,1	25 10,4	230 95,4
3-Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir.	N %	190 78,8	11 4,6	29 12	230 95,4
4-Cinsel istismara uğrayan çocukların büyük bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır.	N %	184 76,3	12 5	35 14,5	231 95,9
5-Çocuğun kötü hijyene sahip olması ihmal olasılığını akla getirmelidir.	N %	133 55,2	40 16,6	55 22,8	228 94,6
6-Çocuğun yüzünün donuk ve ifadesiz görülmesi ihmal edildiğini düşündürmelidir	N %	113 46,9	42 17,4	76 31,5	231 95,9
7-İstismar ve ihmale uğrayan çocukların özsaygıları oldukça yüksektir.	N %	12 5	170 70,5	48 19,9	230 95,4
8-İstismar ve ihmale uğramaları çocukların okul başarılarını etkilemez.	N %	12 5	212 88	4 93	228 94,6
9-İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilirler.	N %	202 83,8	14 5,8	13 5,4	229 95
10-İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar sıklıkla göz göze iletişimden kaçınırlar, içekapanıklık gösterebilirler	N %	195 80,9	7 2,9	26 10,8	228 94,6
11-Ebeveynin sosyal destek kaybı yaşaması ve/veya alkol bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir.	N %	189 78,4	7 2,9	32 13,3	228 94,6
12-Çocuğun cinsiyetinin istismar ve ihmali önemi yoktur.	N %	109 45,2	95 39,4	25 10,4	229 95
13-Fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığı normal çocuklara göre daha fazladır.	N %	164 68	17 7,1	45 18,7	226 93,8
14-Ailenin gelir düzeyi çocuk ihmal ve istismarında önemli bir etkidir.	N %	114 47,3	65 27	49 20,3	228 94,6
15-Çocuk istismar ve ihmali üst sosyo-ekonomik düzeylerde rastlanmaz.	N %	17 7,1	183 75,9	31 12,9	231 95,9
16-Velinin çocuktan sık sık şikayet etmesi istismar olasılığını akla getirmelidir.	N %	45 18,7	82 34	104 43,2	231 95,9
17-Çocuğun büyüme ve gelişmesindeki gerilik ihmali düşündürmez.	N %	47 19,5	112 46,5	71 29,5	230 95,4

Tablo 20'yi incelediğimizde öğretmenlerin çoğu özellikle şu ifadelere doğru yanıt vermişlerdir:

- Özellikle 10-15 yaşlarındaki gebelik cinsel istismarı düşündürmelidir (n=195).
- Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir (n=190).
- Cinsel istismara uğrayan çocukların büyük bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır (n=184).
- İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilirler (n=202).
- İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar sıklıkla göz göze iletişimden kaçınırlar, içekapanıklık gösterebilirler (n=195).
- Ebeveynin sosyal destek kaybı yaşaması ve/veya alkol bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir (n=189).
- Fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığı normal çocuklara göre daha fazladır (n=164).
- Çocuk istismar ve ihmaline üst sosyo-ekonomik düzeylerde rastlanmaz (n=183).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma Afyonkarahisar il merkezinde bulunan ilköğretim öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarının tanımlanmasında konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacı ile planlanmıştır.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin tamamı daha önce çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili resmi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %10,8'i (n=26) Çocuk Koruma Kanunu hakkında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

Tugay'ın çalışmasına baktığımızda Ordu il merkezinde bulunan 400 öğretmenin %5,5'inin (n=22) çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili eğitim aldıkları görülmektedir (Tugay, 2008). Bizim çalışmamızda bu konuya ilişkin hiçbir eğitimin alınmamış olması İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin konuya ilişkin eğitim programlarının eksikliğinden kaynaklanmış olabilir.

Walsh'un çalışmasına baktığımızda Avustralya'daki öğretmenlerin 2005 yılına kadar çocuk ihmal ve istismarı ile çocuk korumaya yönelik eğitim durumları incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %93'ünün konu ile ilgili eğitim aldıkları görülmektedir (Walsh ve ark, 2005). Walsh'un çalışması ile bizim çalışmamız arasındaki bu büyük farkın ana nedeni Avustralya'da konu hakkındaki hizmet öncesi eğitimin zorunlu olmasıdır.

Mckee ve Dillenburger'ın 2009 yılında Kuzey İrlanda'da birinci sınıfta öğretmenlik okuyan 216 öğrenci ile yaptığı çalışmada, gruplara ayrılan öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemişlerdir. Yapılan çalışma Kuzey İrlanda'da üniversitelerde uygulanan Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi (Initial Teacher Education)'nde çocuk koruma eğitiminin zorunlu olmasına rağmen sık sık gözardı edildiği, birçok öğrencinin etkin çocuk koruma ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve tutum olmaksızın mezun oldukları saptanmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili, istismar ve ihmalin belirti ve risklerini tanılama

anketinde çocuk koruma sürecindeki yasal gereklilikler, istismarı tanılama ve raporlama, önleyici çalışmalar ile ilgili soruların ortalama puanları çok düşük bulunmuştur. Bununla birlikte birçok öğrencinin istismar tipleri arasındaki farkları bilmemekte olduğunu saptamışlardır. Mckee ve Dillenburger'ın inceledikleri diğer çalışmalardaki verilere bakıldığında ise tam bir eğitim almış olan lisans öğrencileri istismar tiplerini doğru olarak tanımlamışlardır (Mckee ve Dillenburger, 2009).

Amerika'da 2004 yılında Kenny tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenlerin %34'ünün çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili hizmet öncesi eğitimi aldıkları görülmektedir (Kenny, 2004).

Bizim yaptığımız çalışma öğretmenlerin ne öğrencilik döneminde ne de mezuniyet sonrasında konu ile ilgili olarak eğitim almadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu konuda öğretmenlerin eğitim müfredatları gözden geçirilebilir. Hizmet içi ve mezuniyet sonrası eğitimlerle konunun önemi üzerinde durulabilir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin 218'inin %62,7'si (n=136) çocuk istismarından hiç şüphelenmediklerini, %12,9'u (n=28) 2 kez şüphelendiğini yine araştırmaya katılan öğretmenlerin 217'sinin %62,2 si (n=134) çocuk ihmalinden hiç şüphelenmediklerini, %14,5'i (n=31) 3 kez ve daha fazla şüphelendiklerini belirttiler. Tugay'ın Ordu ilinde 400 ilk öğretmenle yaptığı "Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri" konulu çalışmasına baktığımızda öğretmenlerin %27,8'i (n=111) şimdiye kadar çocuk ihmal ve istismarından en az bir kez şüphelenmiştir (Tugay, 2008).

Zeytinoğlu'nun ülkemizde meslekleri gereği çocuklarla ya da çocuk istismarı ve ihmali olguları ile en çok karşılaştıkları düşünülen sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanında çalışan 120 kişi ile yaptığı çalışmaya göre; kendi meslek yaşamlarında çocuk istismarı olguları ile %38 "sık sık", %45 "bazen" karşılaştıklarını, %10'u hiç karşılaşmadıklarını ifade etmiştir (Zeytinoğlu, 1990).

Zeytinoğlu'nun çalışmasının bizim çalışmamızı desteklememesini majör nedeni birden fazla meslek grubuyla çalışması ve özellikle bu meslek grupları içindeki sağlık ve sosyal hizmetlerin istismar ve ihmalle karşılaşma oranının daha yüksek olması olabilir.

Erginer'in çalışmasında katılımcı görüşlerinin %28'i, çocukların aileleri tarafından fiziksel yönden istismar ve ihmal edilmesiyle az karşılaştıkları yönündedir. Okul yöneticileri ayda bir ya da iki defa, fiziksel yönden istismar ve ihmale uğramış öğrencilerle karşılaştıklarını belirtmektedir. %62'si duygusal istismar ve ihmal olaylarıyla çok sık karşılaştığı yönündedir. Katılımcılar öğrencilerinin çok büyük bir kısmının duygusal istismar ve ihmale uğradıklarını ifade etmektedir. Katılımcı görüşlerinin %62'si cinsel istismar ve ihmal olaylarıyla hiç karşılaşmadığı yönündedir. Katılımcılar ailesi tarafından cinsel istismar ve ihmale uğramış herhangi bir öğrenciyle görev yaptıkları okulda, hatta meslek hayatları boyunca karşılaşmadıklarını belirtmektedir (Erginer, 2007). Çalışma istismar ve ihmalle öğretmenlerin az karşılaşması yönüyle çalışmamızı desteklemektedir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismar şüphesini kanunlara göre ve ahlaki anlamda bildirmek zorunda olup olmadıklarını incelediğimizde 233 öğretmenin %85,9'u (n=207) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını ve yasaların bunu zorunlu kıldığını, %10,8'i (n=26) kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda olmadıklarını belirtmektedir. 238 öğretmenin %0,8'i (n=2) çocuk ihmal ve istismarı şüphesini ahlaki anlamda bildirmekten sorumlu olmadıklarını belirtmektedir.

Tugay'ın çalışmasını incelediğimizde çalışmaya katılan öğretmenlerin %51,2'si kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır (Tugay, 2008). Türk Hukuk Sisteminde çocuk ihmal ve istismarına 2005 yılında değinilmiştir. Tugay'ın çalışmasının sonucunun bizim çalışmamızın sonucundan az olmasının nedeni zaman geçtikçe devletin ve medyanın konunun üzerinde daha fazla durması olabilir.

Amerika'da 2004 yılında Kenny'in 200 öğretmenle yaptığı, öğretmenlerin çocuk istismarı ile ilgili bilgi düzeyleri ve tutumlarını incelediği çalışmada öğretmenlerin %85'i (n=170) eğitimci olarak yasalara göre bildirim zorunluluğunun farkında değildir ve çalışmaya katılan öğretmenlerin %13'ü çocuk ihmal ve istismarını bildirim ile ilgili mevcut okul politikalarının farkındadırlar. Kenny'nin bu bulgusu bizim çalışmamızdaki bulguyla örtüşmemektedir. Kenny'nin bulgusunun nedenini

Amerika’da konu ile ilgili çalışmaların 2005 yılından sonra daha da önem kazanması olabilir.

Walsh’un çalışmasını incelediğimizde çalışmaya katılan öğretmenlerin %86,5’i kanunlara göre, %93,3’ü eğitim politikalarına göre ve %98,8’i de ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarını bildirim zorunluluğu olduğunu bildirmiştir (Walsh ve ark, 2005).

Avustralya’da eğitim politikaları içinde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak açık ve kesin kurallar yer almaktadır. Ayrıca okullarda Queensland için geçerli olan ve 1989’dan beri var olmakla birlikte Nisan 2004’den itibaren geliştirilmiş hali ile uygulamaya konan yasa, okul personeli ile okul yönetimini bildirmek zorunda ve sonrasında da okul yönetiminin konuyu yönetici okul direktörlerine ve direktörün de durumu polise bildirmek zorunda olması şeklindeki yasa getirilmiştir. Yasaya göre, aile içinde yaşanan vakalar gibi tüm çocuk istismarı ve ihmali çeşitlerini bildirmek gönüllülüğe bırakılmamıştır. Konu ile ilgili gönüllülük esası atlanmasa da bildirim HS-17 Öğrenci Koruma Politikası’ndaki gerekliliği bildirilmektedir. Bu politika, öğretmenleri bilinen veya şüphelenilen tüm çocuk ihmal ve istismarı vakalarının çocuk koruma yetkililerine bildirilmesi için okul yönetimlerine bildirmesi konusunda yönlendirir. Bildirim ile ilgili zorunluluk yasa ile uyumsuzluk halleri teşkil ettiğinde davranış kodu ihlali oluşturur ve disiplinle ilgili konuları ihtiva eder. Ayrıca 1998’den itibaren bu zorunluluk yasal dokümanlarla ve eğitim materyalleri ile öğretmenlere aktarılmıştır (Walsh ve ark, 2005).

Günümüzde başta Avustralya, Amerika, Kanada ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede çocuk ihmal ve istismarının bildirmesine ilişkin yasal zorunlulukların yanında açık olarak belirtilmiş öğretmenlere yönelik politikalar bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de, Milli Eğitim politikaları içinde yukarıda belirtildiği gibi çocuğun korunması esasına ilişkin maddeler yer alsa ya da tespit edildiğinde başvurulacak kurum ve kuruluşlar mevcut olsa da, çocuk ihmal ve istismarını bildirim süreci ve bununla ilgili birimlerin oluşturulmasına ilişkin etkin ve açık bir uygulama mevcut değildir. Öğretmenleri her ne şekilde olursa olsun zorunlu bırakan, Milli Eğitim yönetmeliği içinde standart olarak hazırlanmış bir bildirim süreci ve işleyiş şeması bulunmamaktadır.

Literatür incelemeleri sonucu bildirim zorunluluğu konusunda bizim çalışmamızda daha fazla öğretmenin bildirim gerekliliğini düşünmesi son yıllarda konuya ilişkin duyarlılığın artması, medyada konunun daha sık incelenmesi ve çalışmamızda mesleki tecrübesi olan öğretmen sayısının fazla olmasının neden olabileceğini düşünmekteyiz.

Çalışmamıza katılan ilköğretim öğretmenlerinin %22'si (n=53) fiziksel istismardan şüphelendiğini, %10,4'ü (n=25) duygusal istismardan şüphelendiğini, %10,4'ü (n=25) cinsel istismardan şüphelendiğini, %23,2'si (n=56) ihmalden şüphelendiğini belirtmektedir.

Fiziksel istismardan şüphelenen 53 öğretmenin %7,9'u (n=19) şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vakaların %2,5'ini (n=1) yönetim yetkililere bildirmiştir.

Duygusal istismardan şüphelenen 25 öğretmenin %2,5'i (n=8) şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vaka yetkililere bildirilmemiştir.

Cinsel istismardan şüphelenen 25 öğretmenin %5,8'i (n=14) şüphesini yönetime bildirmiş, yönetime bildirilen vakaların %2,9'unu (n=7) yönetim yetkililere bildirmiştir.

İhmalden şüphelenen 56 öğretmenin %7,5'i (n=18) şüphesini yönetime bildirmiş, bildirilen vakaların %0,4'ünü (n=1) yönetim yetkililere bildirmiştir.

Araştırmamız gösteriyor ki çalışmaya katılan öğretmenler çocuk ihmal ve istismarı bildirim sürecinde çok yetersizdirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %84,2'si (n=203) konu ile ilgili daha fazla bilgilendirilme gereksinimlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Tayvan'da Jui Ying FENG ve arkadaşlarının rasgele seçtikleri anaokulu öğretmenlerinin çocuk istismarını raporlama deneyimleriyle ilgili yaptıkları çalışmada, çalışmaya katılan anaokulu öğretmenlerinin %97'sinin böyle bir deneyimi olmadığı, geri kalan öğretmenlerin %3'ünün ise şüphelendikleri çocuk istismarını bildirdiklerini ancak bir kısmının kendilerinden şüphe duymaları sebebiyle bildirimlerini geri aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Feng'in bu çalışması öğretmenlerin bildirim eksikliği yönüyle çalışmamızı desteklemektedir. Feng'e göre öğretmenlerin bu tutumları, istismarı çocuk disipliniyle karıştırmaları, suçlulara verilen cezaların yetersizliği, profesyonel sorumluluk eksikliği ve çocukların davranış değişikliklerinin algılanmamasından kaynaklanmaktadır. Bu tutumları yok etmek için standardize edilmiş etkili raporlama eğitimlerinin gerekliliğini vurgulamıştır (Feng ve ark, 2009).

Kenny tarafından yapılan başka bir çalışmada ise; çalışmaya katılan 197 öğretmenin %73'ünün şimdiye kadar hiç çocuk ihmal ve istismar vakasını bildirmediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin %3'ü bildirim konusunda okul prosedürlerinin farkında olduklarını belirtmiş ve bunun nedenleri arasında bu öğretmenlerin birçoğu (%40) çocuk istismarı ile ilgili hizmet öncesi eğitimi minimum düzeyde gördüklerini belirtirken, %34'ü hizmet öncesi eğitimde verilen çocuk istismarı konusunun içerik olarak yetersiz olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin sadece %23'ü konuyla ilgili hizmet öncesi eğitimin yeterli olduğunu düşünmektedir. Hizmet içi eğitimlerde ise öğretmenlerin %45'i çocuk istismarı konusunu çok yetersiz gördüklerini ifade etmiştir (Kenny, 2001). Kenny'nin bu çalışması bildirim eksikliği yönüyle çalışmamızı desteklemektedir.

Kenny'nin 2004 yılındaki aynı konulu çalışmasında ise eğitim alanlarla almayanlar arasında bildirim yönünden ilişki değerlendirildiğinde, hizmet öncesi eğitim alanların daha fazla bildirim yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kenny, 2004). Çalışmamızda öğretmenlerin konu ile ilgili eğitim almamaları nedeniyle istismar ve ihmalin belirti ve risklerini tanılama durumlarıyla aldıkları eğitim arasında karşılaştırma yapılmamıştır.

O'Toole ve arkadaşlarının yaptığı çalışmayı incelediğimizde öğretmenlerin yasal zorunluluk ve yaptırımlara rağmen bildirim eksiklikleri bulunmaktadır (O'Toole ve ark, 2004).

Elde edilen bu sonuçlar da göstermektedir ki bildirim konusu ile ilgili olarak hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimin önemi büyüktür. Bu da bildirim süreci içinde kanun ve politikaların farkındalık düzeyini dolayısıyla da bildirimini etkilediğini gösteriyor ve bu sonuç çalışmamızı destekliyor.

Çocuk ihmal ve istismarını bildirme zorunluluğu konusunda öğretmen özelliklerini karşılaştırdığımızda sınıf öğretmenlerinin %89,6'sı (n=103), branş öğretmenlerinin %91,5'u (n=86), müdürlük yapan öğretmenlerin %83,3'ü (n=5) ve müdür yardımcılığı yapan öğretmenlerin %72,2'si (n=13) bu konuda bildirim yapmak zorunda olduklarını belirtti. Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarını bildirme durumları ile öğretmenlerin okuldaki görevleriyle ilgili anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öğretmenlerin deneyimleri ile bildirim durumlarını karşılaştırdığımızda ise anlamlı bir sonuç elde edemememize rağmen deneyimi fazla olan öğretmenlerin kendilerini daha fazla bildirim yapmak zorunda hissettiklerini görmekteyiz. Diğer değişkenler olan cinsiyet, medeni durum, anne – baba olma durumlarıyla bildirim zorunluluğunu karşılaştırdığımızda anlamlı bir sonuç elde edilmedi.

O'Toole'un öğretmenlerin düşük ve yüksek bildirim ilişkisiyle ilgili olarak incelediği çalışmada ise farkındalık puanlarının yüksek olduğu düşük bildirim durumları, öğretmenlerin yönetici pozisyonda olmaları ($p<0.01$) ile ilişkili bulunmuştur (O'Toole ve ark, 2005). Çalışma bu yönüyle bizim çalışmamızı desteklememektedir.

Hawkins ve McCallum'ın (2001) yılında güney Avustralya'da çocuk istismar ve ihmali şüphesi için zorunlu bildirim eğitiminin etkilerini araştırdığı çalışmasında eğitim programını tamamlayan kişilerin istismarı tanımlayabilme ve bildirme durumlarının arttığı bildirilmiştir (Hawkins ve McCallum, 2001).

Yine Avustralya'da Goldman'ın (2007) ilkököl öğretmenlerinin istismarı bildirim durumunu incelediği bir çalışmada öğretmenlerin yetersiz bildirim yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Goldman, 2007). Bu çalışma bizim çalışmamızı bildirim eksikliği yönüyle desteklemektedir.

Tugay'ın çalışmasında bildirim durumları ile öğretmen değişkenlerine bakıldığında erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlere göre olası bir istismar veya ihmal durumunu daha çok bildirime yatkın olduğu sonucu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda bildirim duruma ilişkin cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tugay'ın çalışması bu bakımdan bizim çalışmamızı desteklememektedir. Tugay'ın çalışmasında sınıf öğretmenlerinin bildirim durumu da diğer branştaki öğretmenlerin bildirim durumlarına göre anlamlı derecede fazla bulunmuştur. (Tugay, 2008). Bizim çalışmamızda öğretmenlerin branşları ile bildirim durumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tugay'ın çalışması da bu yönüyle çalışmamızı desteklememektedir.

Walsh ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise çocuk ihmal ve istismarını belirlemede etkili olan öğretmen özelliklerine baktığımızda, anne ya da baba olmayan öğretmenler ve deneyimli olan öğretmenler ile çocuk ihmal ve istismarını yasal olarak bildirim zorunluluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. (Walsh ve ark, 2004). Bizim çalışmamızda anne ve baba olan öğretmenler ile meslekte deneyimi fazla olan öğretmenler ile bildirim durumları arasında anlamlı bir sonuç elde edilemedi. Ancak öğretmenlerin deneyim yılları arttıkça bildirim durumlarının arttığı gözlemlenmiştir. Walsh'un çalışması bizim çalışmamızı bu bakımından desteklemektedir.

O'Toole ve arkadaşları (1999), tarafından öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını farkındalık düzeyleri ile ilgili yaptıkları çalışmada ise bayan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirim oranları anlamlı derecede ilişkili olduğu bildirilmiştir (O'Toole ve ark, 1999). Bu çalışma sonucu bizim çalışmamızla benzerlik göstermemektedir. O'Toole ve arkadaşlarının çalışmasının bizim çalışmamızı desteklememesinin sebebinin eğitimle bağlantılı olduğunu ve bayanların erkeklere göre konuyla daha ilgili olduklarını düşünmekteyiz. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Avustralya'da olduğu gibi Amerika'da da çocuk istismarı ve ihmalıyla ilgili eğitimlerin yapılması nedeniyle öğretmenler bildirim konusunda daha deneyimlidirler.

Çalışmamıza katılan öğretmenler istismar şüphesi bildirimini %56 (n=135) oranında okul yönetimine, %21,2 (n=51) oranında sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumuna, %15,4 (n=37) oranında polise yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tugay'ın çalışmasına baktığımızda “Çocuk ihmal ve istismar durumunu tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz?” sorusuna % 33'ü sosyal hizmetler müdürlüğüne, %29'u polise, %77,8'i okul yönetimine olarak cevap vermişlerdir (Tugay, 2008). Tugay'ın çalışmasıyla bizim çalışmamızdaki ortak noktanın, bildirim konusunda öğretmenlerin öncelikli tercihinin okul yönetimi olduğunu görmekteyiz.

Kanun ve politikalarımızda bildirim yapılacak yerlerin sırasının açık olarak belirtilmemesi sebebiyle bildirim süreci kesintiye uğramaktadır. Avustralya'da Nisan 2004'te uygulamaya konan yasa ile okul personeli durumu okul yönetimine bildirmek ve sonrasında okul yönetimi konuyu yönetici okul direktörlerine ve direktöründe durumu polise bildirmek zorundadır (Walsh ve ark, 2005). Avustralya örneğinde olduğu gibi milli eğitim politikalarımız içinde konu ile ilgili bildirim süreci genişletilmeli ve sürecin etkin bir biçimde işleyebilmesi için hizmet içi eğitimlerle getirilen yenilikler öğretmenlere aktarılmalıdır.

Yaptığımız çalışmada ihmal ve istismardan şüphelenen öğretmenlere neden bildirim yapmadıklarını sorduğumuzda %39'u konuya ait yetersiz kanıt olduğu için bildirim yapmadıklarını, %22'si ise çocuğu şimdi içinde bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağından korktuğu, %23,7'si yasal süreçlere ait bilgisi olmadığı için, %10,4'ü ise sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğü için bildirim yapmadığını belirtti.

Altınsu'nun yaptığı çalışmada bildirmeme sebebi olarak; aile içi meselelere karışmama isteği, çocuğun rapor sonrası zarar göreceğini düşünme ve koruyucu kurumların yetersizliği belirtilmiştir (Altınsu, 2004).

Crenshaw ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada eğitimcilerin çocuk istismarını bildirme durumları incelenmiş; rapor etmeme nedeni olarak doğru karar verememe nedeninin rol oynadığı görülmüştür. Eğitimcilerin zorunlu rapor etme yasalarından haberi vardır. Eğitimciler bu konuda etkili karar verme sürecinde sıkıntılar yaşadıklarını bildirmiş ve daha ayrıntılı bir eğitime gereksinimleri olduğunu

belirtmişlerdir (Crenshaw ve ark, 1995). Her iki çalışmanın bulguları bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Karaman tarafından “İlkokul öğretmenlerinin gözlemlerine göre; çocukların aileleri tarafından istismarı ve ihmalinin incelenmesi” isimli çalışmada ise öğretmenlerin %19,93’ü ihmal ve istismarla karşılaştıklarında herhangi bir şey yapmamalarının nedeni olarak bu tür olayları bildirecekleri kişi ve kurumların herhangi bir şey yapamayacağına inanmalarını gösterirken, %16,7’si ise bu tür olayları bildirecekleri kurum ve kuruluşların olmadığını ifade etmiştir (Karaman, 1993).

Kenny tarafından yapılan ve öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirimde bulunmalarını etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmasında öğretmenler yanlış yapma korkusunun (%38,7) bildirmeme kararı almada en önemli faktör olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu çalışmamızı destekler niteliktedir. Çalışmaya katılan öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını bildirmeme nedeni olarak, ikinci sırada %16,1 ile çocuk koruma servisinin istismar edilen çocuklara yardım edemediğine ilişkin durumu belirtmişlerdir. Kenny’nin çalışmasına katılan öğretmenlerin üçüncü neden olarak durumu daha kötü hale getireceğini düşünmeleri ve son olarak raporlama sürecinin zahmetli bir iş olduğu düşüncesi de bizim çalışmamızı destekler niteliktedir (Kenny, 2001).

Öğretmenler raporlama sürecinde zor ve yorucu formlarla zaman harcamak istememektedir. Raporlama süreci sorumlular tarafından ileri soruşturma gerektirmektedir.

Burada belirtilmesi gereken Amerika’daki konu ile ilgili yasal zorunlulukların varlığıdır (Kenny, 2001). Buna rağmen yasal zorunluluklar tek başına zarar gören çocuklara yardım edileceği inancının oluşmasında etkili değildir. Daha önceden de belirttiğimiz gibi çocukları korumaya yönelik bilincin eğitimle birlikte oluşturulması gerekmektedir. Öğretmenlerin genel olarak çocuk istismarını bildirim konusundaki eksikliğin en yaygın nedeni olarak; lisans eğitimlerinde çocuk istismarının işlenmemesi, kanuni zorunluluklarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmamak olarak göstermeleri bu çalışmadaki yorumu desteklemektedir.

Tugay’ın çalışmasında öğretmenlerin çocukla ilgili olarak bildirmeme nedenlerinin başında bildirim sonrası çocuğun daha fazla zarar göreceği, ailesinin çocuğu istismar etmeye devam edeceği ve böyle bir durumun duyulması nedeniyle bunun suçunun da

çocuğa yüklenerek çocuğun tekrar tekrar cezalandırılacağı endişeleri yer almaktadır. Öğretmenlerin bildirim yaptıklarında % 41,2 ortalama ve 400 öğretmenden 257'sinin zarar yüzdesini daha yüksek belirtmesi ile bildirim sonucu çocuğun daha fazla zarar göreceğini ifade etmeleri, bildirmeme nedeni olarak ilk sırada belirtmeleri çalışmamızı desteklemektedir (Tugay, 2008).

Walsh'un çalışmasında ise; çocukla ilgili (43 öğretmen çocuğa ilişkin faktör belirtmiştir) faktörlerin başında delil yetersizliği ve durumun ciddi olmaması (29 öğretmen) yer almaktadır (Walsh ve ark, 2005).

O'Toole ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğretmenlerin bildirmeme nedeni olarak, raporlama sürecinin öğretmeni ve öğrenciyi zor durumda bırakacağı düşüncesini öne sürmüşlerdir (O'Toole ve ark, 2004). Her iki çalışma da bizim çalışma sonuçlarımızla benzerdir.

Çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama ölçeğimize cevap veren öğretmenlerin, bütün sorulara doğru cevap vermeleri halinde almaları gereken puan 51 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarımıza baktığımızda öğretmenlerin aldıkları puanlar 11-47 arasında değişmektedir. Bu sonuç öğretmenlerin bu konuda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim almamasından kaynaklanmış olabilir.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarının belirti ve risklerini tanılama ölçeğini cevaplayarak aldıkları puanlarla öğretmen özelliklerini karşılaştırdığımızda;

Medeni durum; Öğretmenlerde çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama ölçek puanı medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Anne ya da baba olma durumları; Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama ölçek puanı öğretmenlerin anne yada baba olma durumlarına göre farklılık göstermemektedir. Ancak çocuk sahibi olan öğretmenler çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek puan almışlardır. Yani öğretmenler anne

ya da baba iseler çocuğa yönelik zararlı davranışları daha kolay belirleyebilmektedirler.

Deneyim; Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama ölçek puanı meslekte çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ancak çalışma yılı 26 ve üzeri olan öğretmenler mesleklerinde daha az deneyimli olan öğretmenlere göre daha yüksek puan almıştır.

Okuldaki görevleri; Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama ölçek puanı öğretmenlerin okuldaki görevlerine (sınıf öğretmeni, branş öğretmeni, müdür, müdür yardımcısı) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak okulda öğrencileriyle daha fazla zaman geçiren sınıf öğretmenler daha yüksek puan almıştır.

Cinsiyet; Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama ölçek puanı cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Walsh'un (2008) çalışmasına baktığımızda öğretmen özelliklerinin tanılama ve bildirim sürecinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Walsh'un çalışmasında da mesleklerinde deneyimli olan öğretmenlerin istismarın belirti ve risklerini daha iyi tanımladıkları görülmüştür. Çalışma bu bakımdan çalışmamızı destekler niteliktedir.

Uysal ve Özsoy tarafından yapılan çalışmada ise; hizmet içi eğitim almış öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin oluşturulmuş hikâyelere verdikleri puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,001$). Bununla birlikte öğretmenlerin anne ya da baba olmaları ile cinsel istismar ve duygusal istismar puan ortalamaları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Uysal ve Özsoy'un çalışma sonuçları bizim sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Aynı çalışmada öğretmenlerin cinsiyet, yaş ve mezun

oldukları okul ile puan ortalamaları arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Uysal ve Özsoy, 2003). Çalışma bu yönüyle çalışmamızı destekler niteliktedir.

O'Toole ise çalışmasında meslek deneyimi uzun olan öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini daha az belirleme durumları tespit edilmiştir. Bunun sebebinin zaman içinde bu tip konulara ilişkin hassasiyetin kayboluyor olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir (O'Toole ve ark, 2004). O'Toole' un çalışmasından farklı olarak bizim çalışmamızda istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen deneyimle artan bir farkındalık mevcuttur.

Yaptığımız çalışmada özellikle şu ifadelerde ortak sonuçlar elde edilmiştir:

Öğretmenler:

- %80,9'u (n=195) özellikle 10-15 yaşlarındaki gebeliğin cinsel istismarı düşündürdüğünü
- %78,8'i (n=190) çocuğun fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olduğunu
- %76,3'ü (n=184) cinsel istismara uğrayan çocukların büyük bir bölümünün fiziksel istismara da uğramış olduklarını
- %83,8'i (n=202) istismar ve ihmale uğrayan çocukların ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterdiklerini
- %80,9'u (n=195) istismar ve ihmale uğrayan çocukların sıklıkla göz göze iletişimden kaçındıklarını, içekapanıklık gösterdiklerini
- %78,4'ü (n=189) ebeveynin sosyal destek kaybı yaşamasının ve/veya alkol bağımlısı olmasının çocuk istismar ve ihmali açısından bir risk oluşturduğunu
- %68'i (n=164) fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığının normal çocuklara göre daha fazla olduğunu
- %75,9'u (n=183) çocuk istismar ve ihmaline üst sosyo-ekonomik düzeylerde de rastlandığını
- %88'i (n=212) çocukların istismar ve ihmale uğramalarının okul başarılarını etkileyeceğini
- %70,5'i (n=170) istismar ve ihmale uğrayan çocukların özsaygılarının yüksek olmadığını düşünmektedirler.

Araştırmalara göre fiziksel ve mental sorunlara sahip ve özsaygıları düşük olan ebeveynlerin çocuklarını daha çok istismar ettikleri bulunmuştur. Yapılan bir araştırmaya göre bu özelliklere sahip annelerin %57'sinde ruhsal bunalımlar, %20'sinde ağır kişilik bozuklukları ortaya çıkmıştır. Annenin olgunlaşmamış bir kişiliğe sahip olması, çocukça davranışlar sergilemesi, sadece kendini düşünmesi, kendi çocukluk sürecini tamamlamamış olması ve kendisinin de çocukluk çağında istismara uğramış olması istismara sebep olabilecek özelliklerdendir (Özdoğan, 1988). Araştırma bu bakımdan çalışmamıza katılan öğretmenlerin düşüncelerini doğrulamaktadır.

Browne (1995), çocuklarını istismar eden ve etmeyen aileler üzerinde yaptığı çalışmada, ilaç ya da alkol bağımlılığına ilişkin geçmişi olan ailelerin %61,3'ünün, diğerlerinin ise %21,8'inin çocuklarını istismar veya ihmal ettiğini saptamış, ilaç veya alkol bağımlılığı ile çocuk istismarı ve ihmali arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Altınsu (2004), çalışmasında %79,5 oranında anne ve babadaki psikotik sorunların, %67 oranında tek ebeveynliliğin, %61,6 oranında eşler arası geçimsizliğin, %60,7 oranında ise genç yaşta ebeveynliliğin çocuk istismarı ve ihmeline yol açan aileye ait faktörlerden olduğunu saptamıştır.

Sidebotham ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir çalışmada istismara uğramaya elverişli çocuklar ve özellikleri incelenmiştir. Çalışmada düşük doğum ağırlıklı, istenmeyen gebelik sonucu dünyaya gelen, gelişimsel ve mental problemleri olan, çok sık ağlayan ve hastalanan bebeklerin diğerlerinden daha çok istismara uğradığı tespit edilmiştir. Altınsu (2004)'nin yaptığı çalışmada çocuk istismar ve ihmeline yol açan çocuğa ait faktörler incelendiğinde Sidebotham ve arkadaşlarının (2003) yaptığı çalışmanın verilerine benzer veriler elde edilmiştir. Zor doğum, öğrenme engelli olan, fiziksel veya gelişimsel geriliği olan çocukların istismara uğrama olasılığı ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur. Her iki çalışma bizim çalışmamıza katılan öğretmenlerin düşüncelerini destekler niteliktedir.

Şirin ve Keleş (2003)'in annelerin çocuklarını istismar etmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi adlı çalışmalarında da; annelerin yaşı, gelir durumları, sahip olunan çocuk sayısı, anne ya da babanın çalışma durumu, annelerin eşleriyle olan ilişkileri açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani ailelerin sosyal destek kaybı

çocukların istismar ve ihmale uğrama olasılığını arttırmaktadır ve bu da çalışmamızdaki öğretmenlerin düşüncelerini destekler niteliktedir.

Tercan (1995)'in çalışmasında da çocuklara fiziksel istismara uğramaları ile ailenin sosyo ekonomik durumu karşılaştırıldığında; üst sosyo ekonomik düzeye doğru çıkıldığında çocuğun istismara uğrama oranının azaldığı belirlenmiştir. Tercan'ın bu bulgusu çalışmamızdaki öğretmenlerin, istismarın yalnızca düşük sosyo ekonomik düzeye sahip olan ailelerde görülmediği düşüncesini desteklemektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarımıza göre öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını tanılama konusunda gerekli yeterliliğe sahip değildiler. Buna göre “Öğretmenler çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlayamazlar” hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirim durumlarına baktığımızda yeterince bildirim yapılmadığı sonucuna ulaştık. Buna göre “Öğretmenler çocuk istismar ve ihmal durumlarıyla karşılaştıklarında bildirim yapmamaktadırlar” hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda şimdiye kadar aldıkları eğitime baktığımızda hiçbir eğitim almamış olduklarını görmekteyiz. Bu bağlamda “Ülkemizde öğretmenler için öngörülen çocuk istismar ve ihmaliyle ilgili eğitimler yeterli düzeyde değildir” hipotezimiz doğrulanmaktadır. Bununla birlikte bir diğer hipotezimiz olan “Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi gereksinimleri vardır” hipotezi de doğrulanmaktadır.

Yaptığımız çalışmanın sonuçlarına dayanarak öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmaline yönelik farkındalıklarını geliştirmek için lisans öğrenimleri sırasında daha ayrıntılı bir eğitim sürecinden geçmeleri gerektiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte meslek hayatlarında da bu konuyla ilgili eğitim faaliyetlerine katılmaları kurumları tarafından desteklenmeli ve zorunlu kılınmalıdır.

Çocuk istismarı ve ihmali farklı disiplinlerdeki grupların bir arada çalışmasını gerektirmektedir. Birinci derecede hizmet veren sağlık kuruluşlarında çalışan sağlık personeli çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olarak toplumu bilinçlendirmede görev almalıdırlar. Devlet bu hizmet kuruluşları aracılığıyla öğretmenlere ve okul sağlığı hemşirelerine eğitim faaliyetleri düzenlemeli ve konuya ilişkin farkındalığın

artırılmasını sağlamalıdır. Eğitimler düzenli aralıklarla Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından teftiş edilmelidir. Yapılan eğitimlerle bütün öğretmenlerin konuya ilişkin hukuki ve yasal boyutu bilmesi (konuya ilişkin yasalar, yaptırımlar, yasal süreç, bildirim yapılacak yerler ve bu yerlerle nasıl iletişime geçileceği, rehabilitasyon süreci vb.) zorunlu kılınmalıdır.

Özellikle okul döneminde risk altındaki çocuklar (genç anne-baba, düşük sosyo-ekonomik düzey, mental problemi olan çocuklar vb.) ve aileleri daha sık izlenmeli, ailenin çocukla sağlıklı iletişim kurabilmesi için gerekli sosyal destek sağlanmalıdır.

Çocuk Koruma Merkezleri her ilde kurulmalı ve sayıları artırılmalıdır. Medya ile işbirliği yapılarak konunun önemi ülkeye anlatılmalı ve toplum bilinci oluşturulmalıdır.

Okul yönetimi öğretmenlere bildirim sürecinde destek olmalıdır. Çocuk istismar ve ihmali bildirim zorunluluğu kanunlarla ortaya konulmuş olsa da bu prosedür her vatandaşa açıkça anlatılmalıdır.

Son olarak istismara ve ihmale uğramış çocukların bildirim ve tespiti sonrasında gerekli tüm ihtiyaçlarının en doğru şekilde karşılanması için tüm olanaklar kullanılmalıdır.

ÖZET

Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri

Bu çalışma çocuk ihmal ve istismarının tanınmasında önemli rolü olan öğretmenlerin, konuya ilişkin farkındalıklarını ve ülkemizin bu konu ile ilgili eğitim açığını belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırma, Afyon İl'indeki 51 ilköğretim okulu içerisinde, okul yönetimi tarafından izin verilen 23 okulda çalışan ve anketi doldurmayı kabul eden 400 öğretmen üzerinde yapılmıştır. 159 anketin %60'lık kısmının boş bırakılması nedeniyle çalışma 241 öğretmenle tamamlanmıştır. Veriler 01.03.2011–01.06.2011 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri SPSS 18 paket programında, yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma ki-kare testi, Kruskal Wallis t testi ve One Way Anova testi kullanılarak yapılmıştır.

Bu çalışmaya katılan 226 öğretmen, lisans eğitimleri ve mesleki hayatlarında çocuk istismar ve ihmal ile ilgili hiçbir eğitim almadığını, %87,1'i (n=210) çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediğini ve konu hakkında hiçbir eğitim almayan öğretmenlerin %84,2'si (n=203) bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duyduklarını belirttiler. Öğretmenlerin %86'sı (n=207) çocuk ihmal ve istismarını kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını, %97,6'sı (n=236) ise ahlaki anlamda bildirimden sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %56'sı çocuk istismar ve ihmalini bildirecekleri yer olarak okul yönetimini tercih etmişlerdir. Bununla birlikte fiziksel istismardan şüphelenen 53 öğretmenin %7,9'u, ihmalden şüphelenen 56 öğretmenin %7,5'i şüphesini okul yönetimine bildirmiştir. Çocuk ihmal ve istismarından şüphelenen öğretmenler bildirim yapmama nedenlerini sırasıyla konuya ait yetersiz kanıt olması (%39), çocuğu şimdi içinde bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokma korkusu (%22) olarak ifade etmişlerdir. Çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılama ölçeğini değerlendirdiğimizde, hiçbir öğretmen tam puan alamamış ancak meslek deneyimi fazla olan öğretmenlerin belirti ve riskleri daha iyi tanımlayıp ve fark edebildikleri görülmüştür.

Sonuç olarak çalışmamızda, ülkemizde çocuk istismarı ile mücadelede okul temelli önleme ve müdahale programları oluşturularak öğretmenlerin konu ile ilgili eğitim ve duyarlılıklarının artırılmasının gereği bir kez daha ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, istismar, ihmal, öğretmen, farkındalık

SUMMARY

Levels of Teachers' Awareness about Child Exploitation and Negligence

This work was carried out with the aim of determining the awareness of teachers, who have an important role in diagnosing child exploitation and negligence, and the education deficits in our country about the issue.

The study was carried out with 400 teachers who accepted to fill in the questionnaire and worked in 23 elementary schools among 51 elementary schools dependent on Ministry of Education in Afyonkarahisar province. The study was completed with 241 teachers, because 159 of 450 teachers have not completed the 60% part of the questionnaire. Data was collected between the dates 01.03.2011 and 01.06.2011.

Data analysis was performed in SPSS 18 package program using percentage, arithmetic mean, standard deviation, chi-square test, Kruskal Wallis t- test and One Way Anova test.

According to our findings from the data, teachers have indicated that they have never been educated about child exploitation and negligence in their undergraduate education and professional life so far and for the last 12 months, 87 of them have never been informed about child protection law, and 84,2% of teachers who have no information about the topic needed to be informed about it. When we look at the teachers' report situation according to the laws of child exploitation and negligence, 86% of teachers have stated that they have to report. Among the places that child exploitation and negligence should be reported to the school management has the largest proportion and it is followed by director of social services. The teachers have declared that the reasons for not reporting child exploitation and negligence are, with 39%, the lack of evidence related to the topic, and with 22%, afraid of pushing the child into a worse situation than the current situation. When we have evaluated the scale of indication and risks of child exploitation and negligence, no teacher gets full points, but, it has been observed that the teachers with higher professional experience have identified and recognized the indication and risks of child exploitation and negligence.

Based on our findings, in our study, the importance of application of intervention and prevention programs against child exploitation and negligence in our country has been represented.

Keywords: Child, exploitation, awareness, teacher, report

KAYNAKLAR

AKSEL Ş, IRMAK T. (2008): “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler” Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

ALTINSU A. B. (2004): Çocuklara Bakım Veren Hemşirelerin Çocuk İstismar ve İhmalini Tanıyabilmeleri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Hatice Pek).

ARAL N, GÜRSOY F. (2001): “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı.” Milli Eğitim Dergisi, 151. [Elektronik Dergi], <Http://Yayim.Meb.Gov.Tr/Dergiler/151/İçindekiler.Htm>

ARIKAN D, YAMAN S, ÇELEBİOĞLU S. (2000): “Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri” Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 3(2):29-35.

AYAN S. (2007): “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri” Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8(3):206-214.

BAHAR G, SAVAŞ H.A, BAHAR A. (2009): “Çocuk İstismarı Ve İhmali: Bir Gözden Geçirme” Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 4 Sayı: 12. Sy:48-52

BAŞBAKKAL Z, BAYSAL L. (2004): “Çocuk İstismarı ve İhmali Konusuna İlişkin Polislerin Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi” Çocuk Forumu Dergisi; 21(2):65-70.

BROWNE K. (1995): “Preventing Child Maltreatment Trough Community” Nursing Journal of Advanced Nursing Sy. 57-63.

Child Welfare Information Gateway (2008): www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/whatiscan.cfm Erişim tarihi: 10/08/2011.

CRENSHAW W.B, CRENSHAW L.M, LICHTENBERG J.W. (1995): When Educators Confront Child Abuse: An Analysis of the Decision to Report, Child Abuse And Neglect, 19(9): 1095- 1113.

ÇEÇEN A.R, (2007): “Çocuk Cinsel İstismarı: Sıklığı, Etkileri ve Okul Temelli Önleme Yolları” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:4 Sayı:1. Sy: 5-15

ÇETİN G. (2009): “Çocuk İstismarına Hekimlerin Yaklaşımı”, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul.

DROEGEMULL E.W, KEPME H.C, SILVERMAN F.N, STEELE B.F, SILVER H.K. (1962): The Battered Child Syndrome. Journal of Medical Association 181:17-24.

ERGİNER F, KEPENEKÇİ Y. (2007): “ Ankara İli İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğrencilerin Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmaline İlişkin Görüşleri” , Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı Ankara.

ETHIER S.L, COUTURE G, LACHARİTE C. (2004): “Risk Factors Associated with the Chronicity of High Potential for Child Abuse and Neglect” , Journal of Family Violence, Vol. 19, No. 1, February.

FENG J.Y, HUANG T.Y, WANG C.J. (2009): “Kindergarten teachers’ experience with reporting child abuse in Taiwan.”

FINKELHOR D. (1994): Current Information On The Scope and Nature of Child Sexual Abuse. The Future of Children, 4,31-53.

GARLAND A, HOUGH R, HUANG M, LAU A, MCCABE K, YEH M. (2006): “Racial Variation in Self-Labeled Child Abuse and Associated Internalizing Symptoms Among Adolescents Who are High Risk. Child Maltreatment”, 11(2):168-181.

GOLDMAN J. D. G. (2007): “Primary School Student-Teachers’ Knowledge and Understandings of Child Sexual Abuse and Neglect.”

JULIE A.S, AMY M.S.S, RICHARD E.H. (2000): “Risk Factors For Child Neglect” , USA. Sy. 231-234.

- HAWKINS R. ve MCCALLUM C. (2001): "Mandatory notification training for suspected child abuse and neglect in South Australian schools". *Child Abuse & Neglect*, 25(12), 1603–1625.
- KAPLAN S, PELCOVITZ D, LABRUNA V. (1999): "Child And Adolescent Abuse and Neglect Research: A Review Of The Past 10 Years. Part I: Physical And Emotional Abuse and Neglect" *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*; 38:1214-22.
- KARAMAN Y. (1993): "İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İhmal ve İstismarları" H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. Hüseyin Başar).
- KENNY M.C. (2001): "Child Abuse Reporting: Teachers' Percived Deterrents" *Child Abuse & Neglect*, 25(1):81-92.
- KENNY M.C. (2004): "Teachers' Attitudes Toward and Knowledge of Child Maltreatment" *Child Abuse & Neglect*, 28(12):1311-1319.
- KOBİN J.E. (1991): "Cross Cultural Perspectives and Research Directions for The 21st Century" *Child Abuse & Neglect*, 15(1):67-77.
- KOCAER Ü, (2006): "Hekim Ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri", Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- MCKEE B.E, DILLENBURGER K. (2009): "Child Abuse and Neglect: Training Needs of Student Teachers" in Northern Ireland.
- ORAL R, CAN D, KAPLAN S, POLAT S, ATEŞ N, ÇETİN, G, MİRAL S, HANCI H, ERŞAHİN Y, TEPELİ N, BULGUÇ A.G, TIRAS B, (2001): "Child Abuse in Turkey: An Experience in Overcoming Denial and A Description of 50 Cases" *Child Abuse & Neglect*. Sy. 279–290.
- O'TOOLE R, WEBSTER S. W, O'TOOLE A. W, & LUCAL B. (1999): "Teachers' recognition and reporting of child abuse: A factorial survey. *Child Abuse & Neglect*, 23, 1083–1101.
- O'TOOLE R, WEBSTER S.W, O'TOOLE A.W, LUCAL B. (2004): "Overreporting and Underreporting of Child Abuse: Teachers' Use of Professional Discretion"

ÖZCEBE H. (2009): “Halk Sağlığı Bakış Açısıyla İstismar Bildirimi ve Karşılaşılan Güçlükler”, Çocuk İstismarı Ve İhmalini Önleme Kongresi Ankara.

ÖZDOĞAN B. (1988): Çocuk ve Oyun Terapisi. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara. Sy. 88-89.

POLAT O. (2001): “Çocuk ve Şiddet” Der Yayınevi, İstanbul.

POLAT O. (2011): http://www.0-18.org/sayilar/038_cocuk_suclu_sayisi_artiyor.htm, Erişim tarihi: 18/10/2011

POLAT O. (2011): http://www.0-18.org/raporlar/meclis_arastirma Erişim tarihi: (19/10/2011).

RİGTHEALTH AND A.D.A.M.

http://www.righthealth.com/topic/Munchausen_syndrome_by_proxy/overview/adam20fdid_Adamv2_001555§ion=Full_Articleixzz10MUCysBH Erişim tarihi: 22/06/2011

RİGTHEALTH AND A.D.A.M.

http://www.righthealth.com/topic/Shaken_baby_syndrome/overview/adam20?fdid=Adam_00004§ion=Full_Articleixzz10MT8jmsm Erişim tarihi: 22/06/2011

SİDEBOTHAM P, HERON J. (2003): “Child Malteratment İn the “Children of Nineties” the Role of Child”. Child Abuse and Neglect, 27(3):337-352.

SUNDELL K. (1997): “Child-Care Personnel’s Failure to Report Child Maltreatment: Some Swedish Evidence”, Child Abuse and Neglect, 21(1):93-105.

ŞİRİN A, KELEŞ S. (2003): Annelerin Çocuklarını İstismar Etmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, II. Ulusal Ana-Çocuk Sağlığı Kongresi, Haziran, İstanbul.

TANER Y, GÖKLER B, (2004): “ Çocuk İstismarı Ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri” Hacettepe Tıp Dergisi, 35. Sy. 82-86.

- TERCAN M. (1995): Çocuğun Ana Babası Tarafından Fiziksel İstismarı ve İhmali, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. E. Akyüz).
- TUGAY D. (2008): “Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri”, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- TURLA A, AKER S, CANBAZ S, PEŞKEN Y. (2005): “Samsun Merkez Sağlık Ocağı’nda Görev Yapan Pratisyen Hekimlerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Tutumları” Sted Dergisi, 14(11):241-246.
- UYSAL A. (1998): “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması”, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman: Prof. Dr. İ. Erefe).
- WALSH K, BRİDGSTOCK R, FARRELL A, SCHWEİTZER R. (2005): "Critical Factors İn Teachers’ Detecting and Reporting Child Abuse and Neglect Implications for Practice”. Queensland University of Technology, Queensland.
- WALSH K, BRİDGSTOCK R, FARRELL A, RASSAFİANİB M, SCHWEİTZER R. (2008): “Case, teacher and school characteristics influencing teachers’ detection and reporting of child physical abuse and neglect: Results from an Australian survey.
- WHO Preventing Violence (2004): “A Guide to Implementing the Recommendations of the World Report On Violence and Health” Geneva.
- YURDAKÖK K, (2010): Katkı Pediatri Dergisi, “Çocuk İstismar ve İhmali Risk Faktörleri.” 32 (4) s: 12-18
- UYSAL A, ÖZSOY S.A. (2003): “Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmalini İçeren Küçük Öyküler Üzerine Görüş ve Tutumları”. Çocuk forumu dergisi. 6(1):34-40
- ZEYTİNOĞLU S. (1990): “Sağlık, Sosyal Hizmet, Hukuk Ve Eğitim Alanlarında Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmali Sorunu İle İlgili Görüşleri.”, V. Ulusal Psikoloji Kongre Kitabı, Sy. 561-574, İzmir.

EK:1

**ÖĞRETMENLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ**

Değerli katılımcı,

Milli Eğitim Bakanlığı Afyon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerini değerlendirmek amacı ile yapılan bu ankette kimliğinizi ortaya çıkaran sorular bulunmamaktadır. Verilen bütün yanıtlar sadece anketi yapan araştırmacı tarafından bilinecektir. Bu anketi doldurmakla herhangi bir yasal yükümlülük altına kesinlikle girilmeyecektir.

Yoğun iş programınız arasında bu ankete zaman ayırıp soruları dikkatle yanıtladığınız için teşekkür ederim.

AHU KÜRKLÜ

1- Cinsiyetiniz? **Kadın () Erkek ()**

2- Yaşınız?

3- Medeni haliniz? **Evli () Bekar ()**

4- Anne yada baba mısınız? **Evet () Hayır ()**

5- Okuldaki göreviniz?

Sınıf öğretmeni () Branş öğretmeni () Müdür () Müdür yardımcısı ()

6- Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?

7- Okulunuzdaki öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Yüksek ()

Orta ()

Düşük ()

8- Daha önce hiç çocuk istismarı ve ihmali hakkında / çocuk korumaya yönelik / resmi bir eğitim aldınız mı? (Eğer yanıtınız “hayır” ise 11. soruya geçiniz)

Evet ()

Hayır ()

9- Lütfen aldığımız hizmet içi eğitimlerin isimlerini tarihleri ile birlikte belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10- Son 12 ayda, çocuk istismarı ve ihmali / çocuk koruması ile ilgili toplam kaç saat hizmet içi eğitimlere katıldınız?

11- Okulunuzda çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili tartışmalar yapılıyor mu?

Evet ()

Hayır ()

12- Kanunlara göre çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?

Evet ()

Hayır ()

13-Ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmekten sorumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Evet () **Hayır ()**

14- Çocuk ihmal ve istismarı durumunu tespit ettiğinizde kime bildirirsiniz?

- a) Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bildiririm.
- b) Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildiririm.
- c) Sağlık Müdürlüğü'ne bildiririm.
- d) Okul Aile Birliği'ne bildiririm.
- e) Polise bildiririm.
- f) Okul yönetimine bildiririm.

15- Çocuk koruma kanunu hakkında bilgilendirildiniz mi?

Evet () **Hayır ()**

16-Aşağıdaki ihmal veya istismar durumlarından herhangi biri ile karşılaştı iseniz tutumunuz ne oldu? Lütfen ilgili kutuya (x) işareti koyarak belirtiniz.

	Karşılaşmadım	Şüphelendim	Yönetime bildirdim	Yönetim yetkililere bildirdi
Fiziksel istismar				
Duygusal istismar				
Cinsel istismar				
İhmal				

17-Şimdiye kadar çocuk istismarından kaç kez şüphelendiniz?.....

18- Şimdiye kadar çocuk ihmalinden kaç kez şüphelendiniz?.....

19- Neden Bildirim Yapmazsınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- a. Sosyal servislerin konuyla ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için.
- b. Sorunu kendim daha iyi çözebileceğimi düşündüğüm için.
- c. Konu ile uğraşmak istemediğim için.

- d. Yasal süreçlere ait bilgim olmadığı için.
- e. Çocuğu Şimdiki bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağımdan korktuğum için.
- f. Konuya ait yetersiz kanıt olduğu için.
- g. Şüpheler doğru çıkarsa, çocuğun ailesinden ayrılacağını düşündüğüm için.
- h. Diğer.....

20- Sizce ocuk ihmal veya istismarı ile ilgili bildirimde bulunduğunuzda yöneticiniz sizi destekler mi?

Evet ()

Hayır()

21- ocuk ihmali ve istismarı konusunda daha fazla bilgilenme gereksinimi duyuyor musunuz?

Evet ()

Hayır()

22- Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra size en uygun gelen kutucuğun içine "X" işareti koyunuz.

	DOĞRU	YANLIŞ	EMİN DEĞİLİM
1-Çocuğun yürüme, oturma gibi genel davranışlarına bakarak cinsel istismardan şüphelenmek mümkün değildir.			
2-Özellikle 10-15 yaşlarındaki gebelik cinsel istismarı düşündürmelidir.			
3-Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir.			
4-Cinsel istismara uğrayan çocukların büyük bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır			
5-Çocuğun kötü hijyene sahip olması ihmal olasılığını akla getirmelidir.			
6-Çocuğun yüzünün donuk ve ifadesiz görülmesi ihmal edildiğini düşündürmelidir			
7-İstismar ve ihmale uğrayan çocukların özsaygıları oldukça yüksektir.			
8-İstismar ve ihmale uğramaları çocukların okul başarılarını etkilemez.			
9-İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilirler.			
10-İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar sıklıkla göz göze iletişimden kaçınırlar, içe kapanıklık gösterebilirler			
11-Ebeveynin sosyal destek kaybı yaşaması ve/veya alkol bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir.			
12-Çocuğun cinsiyetinin istismar ve ihmaliinde önemi yoktur			
13-Fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığı normal çocuklara göre daha fazladır			
14-Ailenin gelir düzeyi çocuk ihmal ve istismarında önemli bir etkidir.			
15-Çocuk istismar ve ihmaliine üst sosyo-ekonomik düzeylerde rastlanmaz			
16-Velinin çocuktan sık sık şikayet etmesi istismar olasılığını akla getirmelidir			
17-Çocuğun büyüme ve gelişmesindeki gerilik ihmali düşündürmez.			

ÖZGEÇMİŞ

İLETİŞİM BİLGİLERİ	
Ad Soyad	: Ahu KÜRKLÜ
Adres	: Bahçelievler / İSTANBUL
E-posta	: ahu2508@windowslive.com
KİŞİSEL BİLGİLER	
Cinsiyet	: Bayan
Doğum Tarihi	: 22/03/1985
Medeni Durum	: Bekar
Uyruk	: T.C.
EĞİTİM BİLGİSİ	
09/1998 – 06/2002	Üniversite Osmangazi Üniversitesi – Hemşirelik - Eskişehir
09/1991 – 06/1998	Lise Karabağlar Cumhuriyet Lisesi – Sayısal – İzmir
İŞ DENEYİMİ	
07/2007	Istanbul Beyoğlu Prof. Dr. Reşat Belger Göz Eğitim ve Araştırma Hastanesi
07/2009	Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Nejdet SEZER Araştırma ve Uygulama Hastanesi
04/2011	Medipol Üniversitesi
KURS/SERTİFİKA BİLGİSİ	
Bilgisayar sertifikası Acil Tıp Eğitimi Sertifikası Kan Transfüzyonu Sertifikası	
BİLGİSAYAR BİLGİSİ	
Word, Excel, Powerpoint, Outlook: Çok iyi	
YABANCI DİL	
İngilizce	ÜDS= 60
DERNEK VE KULÜP ÜYELİKLERİ	
Türk Hemşireler Derneği	

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.03.00.10-605.99/ 3689
Konu :Araştırma İzinleri

31.1.2011

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: 26.07.2010 tarih ve B.30.2.AKÜ.0.42.00.00/1122 sayılı Ahu KÜRKLÜ'nün araştırma izin talebi yazısı.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Ahu KÜRKLÜ'nün 2010-2011 öğretim yılında "**İlköğretim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi**" konulu yüksek lisans tezi kapsamında ekli listedeki ilköğretim okullarımızın öğretmenlerine yönelik **21/02/2011** tarihinden başlamak üzere anket çalışmaları yapmaları, anket çalışmaları tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Milli Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunun teklifi doğrultusunda, müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde tensiplerinize arz ederim.

Hidayet YILDIRIM
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
21./01/2011

Alif Muhiddin VAROL
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1-Araştırma Değerlendirme Formu (Form 2)
- 2-Anket Yapılacak Okullar

 EĞİTİMDE REFORM Daha aydınlık gelecek! EĞİTİME %100 DESTEK	 DANIŞMA 444 0 632 HATTI		İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Eğitim Öğretim Şubesi
			Tel : 0 272 213 76 03	E-posta : afyonmem@meb.gov.tr
			Edep : 0 272 214 05 87	egitim03@meb.gov.tr
			Fax : 0 272 213 76 05	Web : http://afyon.meb.gov.tr
Yazılarımıza verilecek cevaplarda yazımızın ilgisinin mutlaka belirtilmesi				